

پیش نویس قانون اساسی جمهوری فدرال ایران

پیشنهاد "مرکز مطالعاتی تبریز"

مرکز مطالعاتی تبریز

پیش نویس قانون اساسی جمهوری فدرال ایران

پیشنهاد "مرکز مطالعاتی تبریز"

مرکز مطالعاتی تبریز

نشر مرکز مطالعاتی تبریز

پیش نویس قانونی اساسی

جمهوری فدرال ایران

پیشنهاد مرکز مطالعاتی تبریز

مدیر گروه تدوین

محمد رضا هیئت

اعضای گروه تدوین

(به ترتیب حروف الفبا)

ابراهیم رمضانی

جلال روشنی (ماناس چاملی)

بابک شاهد

طه کرمانی

با همکاری حقوقدانان و کارشناسان قانون اساسی

چاپ اول

آنگار ۲۰۱۸

فهرست

پیشگفتار	۱۰
فصل نخست کلیات	۱۷
اصل ۱ دولت	۱۸
اصل ۲ حاکمیت	۱۸
اصل ۳ نحوه‌ی حکومت و تقسیم اختیارات	۱۸
اصل ۴ تقسیمات کشوری	۱۹
اصل ۵ پرچم، نشان و سرود	۲۰
اصل ۶ پایتخت	۲۰
اصل ۷ تقویم رسمی	۲۰
اصل ۸ واحد پولی	۲۱
اصل ۹ زبان‌های رسمی	۲۱
الف) زبان‌های رسمی دولت فدرال	۲۱
ب) زبان‌های رسمی دولت‌های ایالتی	۲۲
اصل ۱۰ استقلال سیستم قضایی	۲۳
اصل ۱۱ خدمت سربازی	۲۳
اصل ۱۲ تابعیت و شهروندی	۲۴

۲۴	پلیس و ژاندارمری ایالتی	۱۳	اصل
۲۴	تعاملات بین‌المللی	۱۴	اصل
۲۵	حقوق و آزادی‌های بنیادین	فصل دوم	
۲۶	حقوق و آزادی‌های بنیادین	بخش یک	
۲۶	تغییرناپذیری حقوق و آزادی‌های بنیادین	۱۵	اصل
۲۶	ضمانت حقوق و آزادی‌های بنیادین	۱۶	اصل
۲۷	محدودیت حقوق و آزادی‌های بنیادین	۱۷	اصل
۲۸	حقوق فردی	بخش دوم	
۲۸	کرامت انسانی	۱۸	اصل
۲۸	تساوی در برابر قانون و حمایت مضاعف	۱۹	اصل
۲۸	حق حیات	۲۰	اصل
۲۹	شکنجه، خشونت و کار اجباری	۲۱	اصل
۲۹	سلب آزادی	۲۲	اصل
۳۱	حقوق متهمین	۲۳	اصل
۳۲	حق برخورداری از محاکمه‌ی عادلانه	۲۴	اصل
۳۳	اعتراض و تجدید نظر	۲۵	اصل
۳۳	تناسب جرم و مجازات	۲۶	اصل
۳۳	دفاع مشروع	۲۷	اصل
۳۳	حریم خصوصی و خانوادگی	۲۸	اصل
۳۴	خرید و فروش مسکن	۲۹	اصل
۳۴	دسترسی به اسناد و مدارک رسمی	۳۰	اصل
۳۴	آزادی سفر و اسکان	۳۱	اصل

۳۴	آزادی ادیان، مذاهب و باورها	۳۲	اصل
۳۵	تفتیش عقاید	۳۳	اصل
۳۵	آزادی اندیشه	۳۴	اصل
۳۵	آزادی بیان	۳۵	اصل
۳۵	آزادی مطبوعات، انتشارات و رسانه‌های جمعی	۳۶	اصل
۳۶	نهادهای مدنی	۳۷	اصل
۳۶	برگزاری تجمعات	۳۸	اصل
۳۶	حق مالکیت	۳۹	اصل
۳۶	امنیت مالی	۴۰	اصل
۳۶	حق شکایت	۴۱	اصل
۳۷	حق انتخاب کردن و انتخاب شدن	۴۲	اصل
۳۷	آزادی فعالیت‌های هنری و علمی	۴۳	اصل
۳۷	حقوق کودکان	۴۴	اصل
۳۸	خدمات درمانی و تأمین اجتماعی	۴۵	اصل
۳۸	طبیعت و محیط زیست	۴۶	اصل
۳۹	حقوق اجتماعی و اقتصادی		بخش سوم
۳۹	تشکیل خانواده	۴۷	اصل
۳۹	آموزش اجباری و رایگان	۴۸	اصل
۳۹	اشتغال	۴۹	اصل
۴۰	تأسیس سندیکاها	۵۰	اصل
۴۰	برگزاری اعتصابات	۵۱	اصل
۴۰	زندگی در محیط سالم	۵۲	اصل

۴۰	برخورداری از امنیت اجتماعی	۵۳	اصل
۴۰	حفاظت از میراث تاریخی و فرهنگی	۵۴	اصل
۴۱	مالکیت سواحل	۵۵	اصل
۴۱	مالیات	۵۶	اصل
۴۲	حقوق سیاسی	بخش چهارم	
۴۲	برابری در حقوق شهروندی	۵۷	اصل
۴۲	حق تعیین سرنوشت	۵۸	اصل
۴۲	فعالیت‌های سیاسی و احزاب	۵۹	اصل
۴۴	ساختار دولت فدرال	فصل سوم	
۴۵	وظایف و اختیارات دولت فدرال	بخش اول	
۴۵	ارکان دولت فدرال	۶۰	اصل
۴۵	پارلمان فدرال	۶۱	اصل
۴۵	رئیس جمهور	۶۲	اصل
۴۵	سیستم قضایی فدرال	۶۳	اصل
۴۵	وظایف و اختیارات دولت فدرال	۶۴	اصل
۴۶	نهاد عالی انتخابات	۶۵	اصل
۴۷	ریاست جمهوری فدرال	بخش دوم	
۴۷	مقام ریاست جمهوری	۶۶	اصل
۴۷	وظایف و اختیارات رئیس جمهور	۶۷	اصل
۵۰	کابینه‌ی فدرال	۶۸	اصل
۵۰	سوگند رئیس جمهور	۶۹	اصل
۵۱	مصونیت قضایی رئیس جمهور	۷۰	اصل

۵۱	انتخاب رئیس جمهور	اصل ۷۱
۵۱	فوت، کناره گیری و عزل رئیس جمهور	اصل ۷۲
۵۴	پارلمان فدرال	بخش سوم
۵۴	پارلمان فدرال	اصل ۷۳
۵۴	تعداد نمایندگان پارلمان فدرال	اصل ۷۴
۵۴	انتخاب نمایندگان پارلمان فدرال	اصل ۷۵
۵۴	سوگند نمایندگان پارلمان فدرال	اصل ۷۶
۵۵	مصونیت قضایی نمایندگان پارلمان فدرال	اصل ۷۷
۵۵	ریاست پارلمان فدرال	اصل ۷۸
۵۵	نحوه ی فعالیت پارلمان فدرال	اصل ۷۹
۵۶	وظایف و اختیارات پارلمان فدرال	اصل ۸۰
۵۷	استیضاح رئیس جمهور و وزرای کابینه ی فدرال	اصل ۸۱
۵۸	سازمان عالی نظارت و بازرسی فدرال	اصل ۸۲
۶۰	سیستم قضایی جمهوری فدرال ایران	بخش چهارم
۶۰	اصول کلی سیستم قضایی فدرال	اصل ۸۳
۶۱	مصونیت قضایی قضات و هیئت منصفه	اصل ۸۴
۶۱	مصونیت قضایی و کلای دادگاه	اصل ۸۵
۶۲	مصونیت نهاد عالی انتخابات	اصل ۸۶
۶۲	برگزاری جلسات دادگاه	اصل ۸۷
۶۳	ساختار سیستم قضایی فدرال	اصل ۸۸
۶۳	دادگاه عالی قضایی	اصل ۸۹
۶۴	دادگاه عالی اداری	اصل ۹۰

۶۵	نهاد عالی قضات و دادستان‌ها	اصل ۹۱
۶۶	دادگاه‌های فدرال	اصل ۹۲
۶۶	دادگاه‌های ایالتی	اصل ۹۳
۶۷	دادگاه عالی قانون اساسی	اصل ۹۴
۷۰	ساختار دولت‌های ایالتی	فصل چهارم
۷۱	وظایف و اختیارات دولت‌های ایالتی	بخش نخست
۷۱	ارکان دولت ایالتی	اصل ۹۵
۷۱	پارلمان ایالتی	اصل ۹۶
۷۱	انتخابات پارلمان ایالتی	اصل ۹۷
۷۲	سوگند نمایندگان پارلمان ایالتی	اصل ۹۸
۷۲	وظایف و اختیارات پارلمان ایالتی	اصل ۹۹
۷۳	مصونیت قضایی نمایندگان پارلمان ایالتی	اصل ۱۰۰
۷۳	شرایط انحلال پارلمان ایالتی	اصل ۱۰۱
۷۴	ریاست پارلمان ایالتی	اصل ۱۰۲
۷۴	روابط پارلمان ایالتی و دولت فدرال	اصل ۱۰۳
۷۵	کابینه‌ی ایالتی	بخش دوم
۷۵	مقام نخست‌وزیری	اصل ۱۰۴
۷۵	انتخاب نخست‌وزیر	اصل ۱۰۵
۷۵	وظایف و اختیارات نخست‌وزیر و کابینه‌ی ایالتی	اصل ۱۰۶
۷۶	صدور قرارنامه	اصل ۱۰۷
۷۶	استیضاح و عزل نخست‌وزیر و وزرای کابینه‌ی ایالتی	اصل ۱۰۸

۷۷	مصونیت نخست‌وزیر و وزرای کابینه‌ی ایالتی	اصل ۱۰۹
۷۸	شهرداری‌ها و ادارات محلی	بخش سوم
۷۸	ارگان‌های شهرداری	اصل ۱۱۰
۷۸	ساختار مجلسِ شهر	اصل ۱۱۱
۷۹	وظایف مجلسِ شهر	اصل ۱۱۲
۸۰	شهردار	اصل ۱۱۳

پیشگفتار

واکاوی ماهیت درونی و سیر حوادث سیاسی و اجتماعی جاری در بستر جامعه‌ی ایران بیانگر این است که بنیان‌های دولتمداری در ایران با بحران‌های عمیقی روبه‌رو گشته است که کشور را در آستانه‌ی تغییراتی نوین و بنیادین قرار داده است. مهمترین نمود این بحران‌ها که در نارضایتی اقشار مختلف جامعه‌ی ایران از ناکارآمدی سیستم دولتی کنونی ظاهر می‌گردد روی به ضعف نهادن همبستگی دولت و جامعه و افزایش شکاف میان دولتمردان و شهروندان است. به گونه‌ای که این شکاف و تنش هر لحظه امکان تبدیل شدن به جدال میان دولت و جامعه و بروز اعتراضات سراسری را داراست.

وجود شکاف میان دولت و جامعه در برهه‌ی کنونی حقیقتی است که اذعان آن تنها منحصر به منتقدین وضع موجود نبوده و بخش قابل توجهی از دولتمردان و مسئولین کنونی و سابق جمهوری اسلامی ایران نیز بر آن تاکید می‌نمایند. آنچه که در این میان وجه مشترک بسیاری از اظهارنظرها را تشکیل می‌دهد، بیان ورشکستگی کارکردی ساختار و ذهنیت سیاسی حاکم بر کشور است. ساختاری که نزدیک به یک قرن است به نام دولت-ملت مدرن مرکزگرایی شوونیستی را بر سرنوشت

ایرانیان حاکم نموده است و کرامت انسانی، قربانی مطامع انحصارگرایانه‌ی قومی و نژادپرستانه گردیده است.

مطامعی که با کودتای رضاخان، باستان‌گرایی آریامحور را بر اریکه‌ی قدرت نشانند و دوران اقتدار پهلوی اول و دوم نمودِ بارز دشمنی با هر آنچه که رنگ‌وبوی غیرآریایی و غیرفارسی داشت، گشت و در دوران جمهوری اسلامی با سیمایی دینی و مذهبی به حیات خود ادامه داد.

مطالعه‌ی تاریخ دولتمداری در یکصد سال اخیر در ایران، بیانگر انحرافی ژرف از آرمان‌های انقلاب مشروطیت و عقب‌گردی تاریخی است که نتیجه‌ای جز عقب‌ماندگی ایران در عرصه‌های گوناگون به همراه نداشته است. حال آنکه اگر انقلاب مشروطه ره به بیراهه نمی‌برد و اصول مترقی موجود در قانون اساسی مشروطیت توان فعلیت می‌یافت، شاید سرنوشت سیاسی ایران به گونه‌ای دیگر رقم می‌خورد و هم‌اکنون دست به گریبان مشکلاتی نبود که هستی آن را با خطر نیستی مواجه ساخته است. از جمله مهمترین تفاوت‌های بنیادین قانون اساسی انقلاب مشروطیت با قوانین اساسی پس از آن که شاکله‌ی رابطه‌ی میان دولت و جامعه را تشکیل می‌داد حذف "قانون تشکیلات ایالات و ولایات و دستورالعمل حکام" در قوانین اساسی دوران پهلوی و جمهوری اسلامی بود که در سال ۱۲۸۶ شمسی یعنی یک سال پس از اعلان مشروطیت به تصویب رسیده بود. بنا به گواه تاریخ مبارزات آزادی‌خواهانه در ایران بعد از اعلان مشروطیت، یکی از خواست‌های اصلی و مهم آزادی‌خواهان و طرفداران دولت مشروطه تشکیل انجمن‌های ایالتی و

ولایتی بود تا بدینوسیله سیستم اداری نوین که برای ایران در نظر گرفته شده بود منطبق با واقعیت اجتماعی، فرهنگی و هویتی کشور و هماهنگ با اصول نوین کشورداری در سطح جهانی باشد. طرح قانون انجمن‌های ایالتی و ولایتی که در متمم قانون اساسی به تصویب رسید، نشان از اهمیت گسترده در سطح کشور برای بازشناسی مفهوم دولتمداری در راستای تحقق خواسته‌های یک حکومت مدرن بود. اما کودتای رضاخان ره بر این سیر تکامل سیاسی در ایران بست و راه بر ناهمگونی ساختار سیستم دولتی با واقعیات جامعه‌ی ایران باز نمود که تا به امروز ادامه دارد.

تلاش حاضر که در نتیجه‌ی ماه‌ها تلاش بی‌وقفه و شبانه‌روزی کارشناسان "مرکز مطالعاتی تبریز" در قالب "پیش‌نویس پیشنهادی قانون اساسی جمهوری فدرال ایران" از سوی این مرکز منتشر می‌گردد، تکاپویی است که دربردارنده‌ی پیشنهادهای کارشناسان این مرکز برای آینده‌ی سیاسی ایران می‌باشد. کارشناسان مرکز مطالعاتی تبریز در نگارش این قانون اساسی با در نظر گرفتن موارد مختلف سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و تمامی عناصری که به جامعه‌ی ایران معنا می‌دهند و با کسب مشورت‌های لازم از کارشناسان حقوقی به خصوص کارشناسان قانون اساسی تلاش نموده‌اند متنی را به رشته‌ی تحریر درآورند که دربردارنده‌ی مواردی باشد که پاسخ و راه‌حلی برای مهمترین علل ناکارآمدی ساختار دولتی در صد سال گذشته در ایران بوده است و منطبق با اعلامیه‌ها و کنوانسیون‌های بین‌المللی مرتبط با حقوق بشر باشد.

بنا به اتفاق نظر جمعی موجود در میان کارشناسانی که در نگارش موارد مطرح شده در این پیش‌نویس پیشنهادی نقش داشته‌اند، اصول پیشنهادی موجود پاسخی به مهمترین نیازهای بنیادین جامعه‌ی ایران در تنظیم دگرباره‌ی رابطه‌ی دولت و جامعه در ایران است که با اجرایی شدن آن‌ها جامعه‌ی ایران می‌تواند راه به سوی آزادی، رفاه، توسعه و پیشرفت را بی‌ماید و صاحب سیستم دولتی گردد که با درک تمامی نیازهای ضروری جامعه‌ی ایران در راستای خدمت به شهروندان خود و در نظر گرفتن حقوق انسانی و شهروندی به ایفای نقش بپردازد. چراکه مطالعه‌ی تاریخ یک‌صد سال اخیر ایران نشانگر این است که علیرغم اینکه بیش از یک قرن از حضور اندیشه‌های نوین و انسان‌محور در عرصه‌ی تفکر سیاسی و اجتماعی ایران می‌گذرد هنوز این اندیشه‌ها نمود عینی خود را در اسناد محوری حقوقی همچون قانون اساسی که بیانگر و مشخص‌کننده‌ی چارچوب کلی چگونگی رابطه میان دولت و شهروندان است، نیافته است و سیاست ایران هنوز در بحران تنظیم رابطه‌ی انسان‌محور میان نهاد دولت و شهروندان سردرگم است. از این رو اصول و موارد مطرح شده در این پیش‌نویس دربردارنده‌ی راهکارهای اجرایی است که با مبنا قرار دادن اصول سیاست حاکم بر جهان نوین و نیازهای جامعه‌ی ایران درصدد پایان دادن به این سردرگمی تاریخی است.

آنچه که در نگارش این پیش‌نویس پیشنهادی مدنظر کارشناسان مرکز مطالعاتی تبریز بوده است و به نوعی چارچوب کلی این متن پیشنهادی را تشکیل می‌دهد تاکید بر لزوم گذار ایران به سیستمی

فدراتیو، لائیک و دموکراتیک می‌باشد که به تمامی حقوق و آزادی‌های شهروندان به دیده‌ی احترام بنگرد.

این پیش‌نویس پیشنهادی که با عنوان "پیش‌نویس پیشنهادی قانون اساسی جمهوری فدرال ایران" حاضر شده است مشتمل بر ۴ فصل، ۹ بخش، ۱۱۳ اصل و ۲۸۸ ماده است.

فصل نخست شامل کلیات است که دربردارنده‌ی اصول کلی حاکم بر روح قانون اساسی پیشنهادی است.

فصل دوم دربردارنده‌ی حقوق و آزادیهای بنیادین است و بیانگر نگاه قانون اساسی پیشنهادی به حقوقی است که افراد جامعه‌ی ایران به دلیل انسان بودن دارای این حقوق در دنیای نوین کنونی می‌باشند. در نگارش این حقوق و آزادی‌های بنیادین آخرین دستاوردها در عرصه‌ی حقوق بشر جهانی مد نظر قرار گرفته است و اساس آن بر آزادی و برابری تک‌تک افراد جامعه‌ی ایران بدون در نظر گرفتن جنسیت، ملیت، قومیت، مذهب، نگرش‌های اعتقادی، گرایش‌های جنسی و تعلق قشری و طبقه‌ای آنها استوار بوده است.

فصل سوم به تشریح ساختار دولت فدرال و شرح وظایف نهادهای زیرمجموعه‌ی آن می‌پردازد. از آنجایی که مهمترین عقبگرد دولتمداری در صد سال گذشته در ایران عدم تناسب سیستم سیاسی-اداری کشور با هویت‌های ملی و قومی مناطق گوناگون تشکیل دهنده‌ی کشور بوده است پس از بیان چارچوب کلی سیستم فدرال پیشنهادی برای ایران در

فصل سوم، در فصل چهارم به بیان چارچوب کلی ساختار دولت‌های ایالتی پرداخته شده است.

فصل پنجم نیز دربردارنده‌ی اصول کلی حاکم بر سیستم قضایی مستقل و دادگاه عالی قانون اساسی به عنوان ضامن قضایی اجرای مفاد مندرج در پیش‌نویس پیشنهادی قانون اساسی جمهوری فدرال ایران می‌باشد. در خصوص مواردی که به نظر نگارندگان این پیش‌نویس پیشنهادی نیاز به توضیح بیشتر بود به بسط و تشریح آن‌ها در قالب پانویس آورده شده است.

لازم به ذکر است که لفظ "دولت" در این پیش‌نویس پیشنهادی، شامل بر کلیه‌ی ارکان و نهادهای قانون‌گذاری، اجرایی و قضایی می‌باشد و منطبق با مفهوم جهانی آن به کار رفته است. حال آنکه در ادبیات سیاسی و حقوقی جمهوری اسلامی ایران لفظ حکومت به جهت وجهه‌ی دینی آن مترادف با دولت به کار می‌رود و دولت به صورتی ناهمگون تنها به رکن اجرایی حکومت اطلاق می‌گردد. در این پیش‌نویس پیشنهادی جهت حل این ناهمگونی مفهومی، لفظ دولت دربردارنده‌ی کلیه‌ی ارکان قانون‌گذاری، اجرایی و قضایی می‌باشد.

همچنین واژه "ایران" در این پیش‌نویس پیشنهادی عاری از هرگونه مفهوم نژادی و قومی بوده و تنها به معنی جغرافیای سیاسی واحد به کار رفته است. حال آنکه در ادبیات سیاسی، حقوقی و فرهنگی سده‌ی اخیر بار نژادی و قومی بر آن افزوده شده و در بسیاری از اسناد رسمی و

غیررسمی و حتی در کتب درسی، ایران به مفهوم "سرزمین آریایی‌ها" و ایرانی به مفهوم "آریایی" مورد سوءاستفاده قرار گرفته است.

مرکز مطالعاتی تبریز امید آن دارد که تلاش حاضر بتواند گامی مؤثر در ارائه‌ی راه‌حلی عملی برای بازگشایی گره جدال میان دولت و جامعه در ایران برای آینده‌ای که چندان دور به نظر نمی‌رسد، باشد؛ تا شاید جامعه‌ی ایران شاهد پایان یافتن رنجی باشد که در یکصد سال گذشته دولت‌های حاکم بر ایران در حق انسان‌های ساکن در جغرافیای ایران روا داشته‌اند و انسان ساکن در آن بتواند طعم حیاتی آزاد و به دور از ستم، تبعیض و ناعدالتی را تجربه نماید.

گروه تدوین "پیش‌نویس پیشنهادی قانون اساسی جمهوری فدرال ایران" - مرکز مطالعاتی تبریز

فصل نخست

کلیات

اصل ۱: دولت

جمهوری فدرال ایران؛ دولتی لائیک، دموکراتیک، قانونمدار، سوسیال^۱ و پایبند به اصول بنیادین حقوق بشر است.

اصل ۲: حاکمیت

حاکمیت بدون قید و شرط از آن شهروندان جمهوری فدرال ایران می‌باشد. شهروندان جمهوری فدرال، اراده‌ی سیاسی خویش را از طریق انتخابات آزاد فدرال و ایالتی و همچنین با استفاده از قوای سه‌گانه قانون‌گذاری، مجریه و قضایی اعمال می‌دارند.

اصل ۳: نحوه‌ی حکومت و تقسیم اختیارات

ماده ۱: پارلمان فدرال تنها مرجع قانون‌گذاری در سطح فدرال است. چارچوب حقوقی چگونگی فعالیت قوای مجریه و قضایی توسط قوانین مصوب مشخص می‌گردد.

ماده ۲: تمامی اصول قانون اساسی لازم‌الاجراست. دادگاه عالی قانون اساسی مرجع نهایی تشخیص و رسیدگی به تخلفات قانون اساسی است.

---

^۱ بنیان دولت سوسیال، مبتنی بر اصل برابری است و بر خلاف دولت‌های سوسیالیستی قائل بر مالکیت فردی و خصوصی می‌باشد. هدف از سیاست‌گذاری‌ها و اجرای سیاست‌های دولتی در دولت سوسیال؛ کاهش نابرابری‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، آموزشی، ارتقای سطح بهداشت و سلامت عمومی و توسعه‌ی تأمین اجتماعی در راستای حمایت از اقشار آسیب‌پذیر جامعه می‌باشد.

ماده ۳: رئیس‌جمهور به عنوان عالی‌ترین مقام جمهوری فدرال ایران؛ مسئولیت حفاظت از قانون اساسی، حقوق و آزادی‌های شهروندی و انجام وظیفه در چارچوب قانون اساسی را بر عهده دارد.

ماده ۴: ارتباط با دولت‌های خارجی در حیطه وظایف دولت فدرال است. اما دولت‌های ایالتی نیز در چارچوب مسئولیت‌های قانونی حق امضای قراردادهای بین‌المللی را دارند.

ماده ۵: در صورت بروز هر نوع اختلاف حقوقی میان دولت فدرال و دولت‌های ایالتی، وظیفه حل اختلاف بر عهده دادگاه عالی قانون اساسی است.

ماده ۶: تمامی قوانین و مقررات مصوب در پارلمان فدرال و پارلمان‌های ایالتی باید منطبق با اصول مندرج در قانون اساسی باشد.

ماده ۷: دولت فدرال و دولت‌های ایالتی با رأی مستقیم، مخفی، آزاد، برابر و شفاف ساکنین ایالات تحت نظارت مرجع قضایی انتخاب می‌شوند.

ماده ۸: کابینه‌های ایالتی در حیطه‌ی وظایف و اختیارات دولت‌های ایالتی دارای اختیارات تام می‌باشند. جزئیات چگونگی هماهنگی میان کابینه‌های ایالتی و کابینه فدرال از طریق قوانین مصوب پارلمان فدرال مشخص می‌گردد.

اصل ۴: تقسیمات کشوری

ماده ۱: جمهوری فدرال ایران از اتحاد ایالات آذربایجان، احواز، بلوچستان، ترکمن صحرا، خراسان، فارس، کردستان، گیلان و لرستان

تشکیل شده است. تهران به عنوان پایتخت کشور، منطقه‌ی اداری ویژه^۲ می‌باشد.

ماده ۲: هر گونه تغییر در مرزهای بین ایالات از طریق قوانین مصوب در پارلمان فدرال صورت می‌گیرد.

اصل ۵: پرچم، نشان و سرود

پرچم، نشان و سرود فدرال از سوی پارلمان فدرال تعیین، تنظیم و تصویب می‌گردد. چگونگی استفاده و تغییر در آن‌ها از سوی پارلمان فدرال مشخص می‌شود.

اصل ۶: پایتخت

پایتخت جمهوری فدرال ایران، منطقه‌ی اداری ویژه‌ی تهران است. انتخاب پایتخت جدید و تعیین و تصویب جزئیات مربوط به ساختار سیاسی و اداری آن از سوی پارلمان فدرال مشخص می‌گردد.

اصل ۷: تقویم رسمی

تقویم رسمی جمهوری فدرال ایران میلادی است. روز یکشنبه تعطیل رسمی آخر هفته است.

---

^۲ تهران به عنوان پایتخت کشور منطقه‌ی اداری ویژه محسوب می‌گردد و تحت اداره‌ی هیچ ایالتی نمی‌باشد. فرماندار منطقه‌ی اداری ویژه‌ی تهران توسط رئیس‌جمهور انتخاب می‌شود. جزئیات مربوط به ساختار سیاسی و اداری منطقه‌ی ویژه‌ی تهران توسط قوانین مصوب در پارلمان فدرال مشخص می‌گردد. با تصویب پارلمان فدرال، تأسیس مناطق اداری ویژه‌ی جدید برای مناطقی چون منطقه‌ی قشایلی که دارای ویژگی‌های جمعیتی و فرهنگی خاصی می‌باشد نیز امکان‌پذیر است.

اصل ۸: واحد پولی

تومان تنها واحد پولی رسمی جمهوری فدرال ایران است. چاپ اسکناس و ضرب سکه در انحصار بانک فدرال است.

اصل ۹: زبان‌های رسمی

الف) زبان‌های رسمی دولت فدرال

ماده ۱: فارسی و ترکی زبان‌های رسمی دولت فدرال بوده و دارای موقعیت، حقوق و امتیازات مساوی در کلیه‌ی امور دولتی، پارلمانی، دیپلماتیک، قضایی و آموزشی می‌باشند.

ماده ۲: در جلسات پارلمان فدرال بکارگیری زبان ترکی و یا فارسی در مباحث اختیاری است؛ اما در نگارش اسناد بایگانی، صورتجلسات و مکاتبات رسمی بکارگیری هر دو زبان به‌طور هم‌زمان اجباری است.

ماده ۳: کلیه قوانین پارلمانی و قضایی دولت فدرال باید به هر دو زبان رسمی فدرال چاپ و منتشر گردد.

ماده ۴: کلیه مکاتبات رسمی میان دولت فدرال و دولت‌های ایالتی به یکی از این دو زبان است.

ماده ۵: دولت فدرال موظف به تأمین منابع آموزشی لازم برای آموزش دو زبان رسمی فدرال در ایالات است.

ماده ۶: دولت فدرال به منظور حمایت، حفاظت و آموزش تمامی زبان‌های رایج در کشور، بودجه و امکانات آموزشی لازم در اختیار

دولت‌های ایالتی قرار داده و از طریق نهادها و ارگان‌های ذیصلاح بر توزیع عادلانه بودجه نظارت می‌کند.

ماده ۷ (ماده موقت): با توجه به تبعیض‌های زبانی و فرهنگی سال‌های گذشته، دولت فدرال موظف است بودجه‌ی مضاعفی به منظور تقویت زبان‌ها و فرهنگ‌های رایج کشور حداقل برای مدت ده سال به دولت‌های ایالتی اختصاص دهد. در صورت نیاز، این مدت قابل تمدید است. زبان فارسی از این قاعده مستثنا است.

ماده ۸ (ماده موقت): با توجه به اینکه اطلاعات دقیقی در خصوص جمعیت کشور بر اساس منسویت اتنیکی در دست نیست، پس از تشکیل مجلس مؤسسان، سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سطح فدرال بر اساس منسویت اتنیکی انجام می‌پذیرد.

(ب) زبان‌های رسمی دولت‌های ایالتی

ماده ۱: زبان‌های رسمی ایالات مندرج در اصل ۴ به ترتیب الفبایی ایالات عبارت از ترکی، عربی، بلوچی، ترکمنی، فارسی، کردی، گیلکی و لری است.

ماده ۲: آموزش و پرورش و کلیه مکاتبات رسمی داخل هر ایالت، به زبان رسمی آن ایالت می‌باشد. در صورت نیاز، تأسیس مدارس دو یا چند زبانه برای متقاضیان، جزو وظایف دولت ایالتی است.

ماده ۳: هر یک از شهروندان ایالات فدرال، به جز زبان رسمی ایالت، موظف به یادگیری حداقل یکی از دو زبان رسمی دولت فدرال است.

ماده ۴: تنظیمات زبانی هر یک از زبان‌های ایالتی توسط فرهنگستان آن زبان که در مرکز ایالت تاسیس می‌شود، انجام می‌گیرد. تغییر الفبا به پیشنهاد فرهنگستان زبان مربوطه و پس از تصویب پارلمان ایالتی اجرایی می‌گردد.

ماده ۵: اجرای سیاست‌های مربوط به آموزش زبان‌های رسمی و حمایت و حفاظت از کلیه‌ی زبان‌های رایج در هر یک از ایالات، بر عهده دولت ایالتی و سیستم مدیریتی منطقه‌ی اداری ویژه است. دولت فدرال از طریق ارگان‌های ذیصلاح بر اجرای صحیح آن نظارت می‌کند.

اصل ۱۰: استقلال سیستم قضایی

سیستم قضایی جمهوری فدرال، نهادی مستقل بوده و هیچ نهاد، ارگان، مرجع و مقام دولتی و یا غیر آن نمی‌تواند به دادگاه‌ها و قضات فرمان دهد، یا توصیه و یا تهدید نماید و یا به هر شکلی تحت تاثیر قرار دهد.

اصل ۱۱: خدمت سربازی

ماده ۱: کلیه شهروندان مرد جمهوری فدرال ایران، طبق قانون مکلف به انجام خدمت سربازی هستند. سربازان، دوره‌ی خدمت خود را در ایالت یا منطقه‌ی اداری ویژه‌ای که شهروند آن هستند، سپری می‌کنند. مگر در شرایط جنگی که جزئیات آن را قانون مشخص می‌کند.

ماده ۲: کلیه قوانین مربوط به خدمت سربازی در ارتش فدرال، متناسب با تقسیمات ایالتی جمهوری فدرال ایران توسط پارلمان فدرال تعیین و تصویب می‌گردد.

اصل ۱۲: تابعیت و شهروندی

ماده ۱: شرایط کسب و یا ترکِ تابعیت را قانون مشخص می‌کند.

ماده ۲: دولت جمهوری فدرال ایران موظف به حفاظت از حقوق و منافع شهروندان خویش در داخل و خارج از کشور است.

اصل ۱۳: پلیس و ژاندارمری ایالتی

دولت‌های ایالتی حق برخورداری از نیروهای پلیس و ژاندارمری با سقف مشخص نیروی انسانی و تسلیحات را خواهند داشت و جزئیات آن با تصویب قوانین مربوطه مشخص می‌گردد.

اصل ۱۴: تعاملات بین‌المللی

جمهوری فدرال ایران در راستای برقراری صلح و امنیت جهانی و حفاظت و توسعه‌ی حقوق بشر با مجامع بین‌المللی همکاری می‌نماید.

فصل دوم

حقوق

و آزادی‌های بنیادین

بخش یک: چارچوب کلی

اصل ۱۵: تغییر ناپذیری حقوق و آزادی‌های بنیادین

حقوق و آزادی‌های بنیادین تفکیک‌ناپذیر، غیرقابل تغییر و غیرقابل تعلیق است.

اصل ۱۶: ضمانت حقوق و آزادی‌های بنیادین

حقوق و آزادی‌های بنیادین که در اسناد و معاهدات بین‌المللی ذیل مورد تأیید و تأکید قرار گرفته، در قانون اساسی جمهوری فدرال ایران تضمین شده و به صورت مستقیم و بی‌کم و کاست اجرا می‌گردد:

- ۱- اعلامیه‌ی جهانی حقوق بشر،
- ۲- میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی،
- ۳- میثاق بین‌المللی حقوق انسانی، اجتماعی و فرهنگی،
- ۴- کنوانسیون بین‌المللی رفع هرگونه تبعیض نژادی،
- ۵- کنوانسیون رفع هرگونه تبعیض علیه زنان،
- ۶- کنوانسیون حقوق کودک،
- ۷- کنوانسیون منع شکنجه و دیگر رفتارها یا مجازات‌های بی‌رحمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز،
- ۸- کنوانسیون حقوق افراد دارای معلولیت،

اصل ۱۷: محدودیت حقوق و آزادی‌های بنیادین

ماده ۱: حقوق و آزادی‌های بنیادین فردی تنها با استناد به مفاد مندرج در قانون اساسی و قوانین مصوب در پارلمان فدرال یا پارلمان‌های ایالتی می‌تواند محدود گردد. این محدودیت‌ها نباید مغایر با روح و نص صریح قانون اساسی، نظم جامعه‌ی دموکراتیک و ارزش‌های جمهوری فدرال ایران باشد.

ماده ۲: امکان اعمال محدودیت در حقوق و آزادی‌های بنیادین اتباع خارجی تنها با تصویب قوانینی متناسب با حقوق بین‌الملل وجود دارد.

ماده ۳: مداخله در حریم خصوصی و خانوادگی افراد تنها در مواردی که مرتبط با پیشگیری از جرم، حفظ سلامت عمومی و یا پاسداشت حقوق و آزادی‌های بنیادین سایر افراد و گروه‌های اجتماعی باشد، با استناد به قوانین مربوطه مصوب در پارلمان فدرال یا پارلمان‌های ایالتی امکان‌پذیر است.

ماده ۴: محدودیت حقوق و آزادی‌های بنیادین پیش‌بینی شده در این قوانین، به هیچ وجه ماهیت اساسی حقوق و آزادی‌ها را زیر سؤال نمی‌برد.

بخش دوم: حقوق فردی

اصل ۱۸: کرامت انسانی

حیثیت و شرافت انسان مصون از تعرض است.

اصل ۱۹: تساوی در برابر قانون و حمایت مضاعف

ماده ۱: تمامی افراد صرفنظر از تفاوت‌های نژادی، جنسیتی، زبانی، دینی، مذهبی، عقاید سیاسی، طبقه‌ی اجتماعی، وابستگی به گروهی خاص، وضعیت اجتماعی، اقتصادی و ملکیتی، گرایش جنسی، سنی و غیره در برابر قانون یکسان هستند.

ماده ۲: دولت در راستای رفع تبعیض جنسیتی و کمک به توسعه جامعه‌ی مدنی موظف به حمایت مضاعف از زنان و کودکان می‌باشد.

ماده ۳: دولت موظف است جهت جبران خسارات مادی و معنوی وارده بر افراد و خانواده‌های قربانیانی که در دهه‌های اخیر از سوی ارگان‌های مسئول بنا به دلایل سیاسی و امنیتی تحت ظلم قرار گرفته‌اند، حمایت مضاعف به عمل آورد. نحوه اجرای این اصل توسط پارلمان فدرال مشخص می‌گردد.

اصل ۲۰: حق حیات

ماده ۱: تمامی شهروندان از حق حیات، حفظ و توسعه امکانات مادی و معنوی فردی برخوردار هستند.

ماده ۲: مجازات اعدام ممنوع می‌باشد.

ماده ۳: به غیر از مواردی که قانون آن را مشخص نموده و مرتبط با سلامت جسمانی و بر اساس مجبوریت پزشکی می‌باشد، امکان قطع عضو فرد وجود ندارد.

اصل ۲۱: شکنجه، خشونت و کار اجباری

ماده ۱: تمامی انواع شکنجه‌های روحی و جسمی ممنوع می‌باشد. تصویب هرگونه قانون یا اعمال رفتارهای مغایر با غرور و شرافت انسانی و حقوق فردی افراد ممنوع است.

ماده ۲: هیچ فردی را نمی‌توان با تحت فشار قرار دادن و اعمال زور به انجام کاری واداشت. احکام تنبیهی و انضباطی که از سوی دادگاه‌های فدرال و یا ایالتی در قبال مجرمان صادر می‌گردد و یا موقعیت‌هایی که در حالات فوق‌العاده منجر به انجام کارها و خدمات اجباری می‌گردد، مشمول این قانون نیست.

ماده ۳: هیچ فردی را نمی‌توان بدون اجازه و اراده‌ی شخصی او مورد آزمایشات پزشکی و علمی قرار داد.

اصل ۲۲: سلب آزادی

ماده ۱: تمامی شهروندان دارای حق امنیت و آزادی فردی هستند. امکان سلب آزادی فردی هیچ یک از شهروندان به جز در مواردی که منتج از حکم دادگاه بوده و در ذیل ذکر گردیده، وجود ندارد:

الف) صدور حکم زندان از طرف دادگاه به دلیل ارتکاب جرم،
ب) بازداشت فرد مظنون به صورت موقت قبل از حکم دادگاه جهت جلوگیری از ارتکاب جرم،

پ) تحت نظر و درمان قرار دادن افرادی که به دلایل پزشکی و بیماری و اگیردار حضور آنان در جامعه محل سلامتی دیگر شهروندان می‌باشد.
ت) افرادی که به صورت غیرقانونی وارد جمهوری فدرال ایران شده و حکم استرداد و یا اخراج آنان صادر گشته باشد.
ث) حمایت و تحت نظر قرار دادن افراد زیر سن قانونی بی‌سرپرست و بدسرپرست از سوی نهادهای مسئول،

ماده ۲: فرد دستگیر و یا بازداشت شده بایستی بلافاصله با هر زبانی که قابل فهم و درخواست او باشد در مورد علت و یا علل دستگیری خود، به صورت شفاهی و کتبی تفهیم گردد.

ماده ۳: فرد بازداشت شده بدون حکم دادگاه، بایستی حداکثر ظرف بیست و چهار ساعت به دادگاه معرفی شود. دادگاه بایستی حداکثر ظرف چهل و هشت ساعت پس از معرفی متهم به دادگاه، قرار آزادی و یا در صورت احراز جرم حکم بازداشت صادر نماید.

ماده ۴: هر فرد دستگیر شده دارای حق آزادی تا زمان تشکیل دادگاه است. به جز در مواردی که به تشخیص قاضی احتمال فرار متهم باشد و یا آزادی فرد مورد نظر خطری محرز برای جامعه داشته باشد.

ماده ۵: هر فرد دستگیر شده بایستی در بدو و حین دستگیری توسط نیروهای پلیس پس از تفهیم اتهام به صورت کتبی و شفاهی، در خصوص حق برخورداری از عدم اظهار نظر و جواب، حق برخورداری از وکیل و همچنین حق برخورداری از اطلاع رسانی به نزدیکان، وکیل و یا وکلای خود آگاهی یابد.

ماده ۶: هر فرد دستگیر شده حق برخورداری و استفاده از ابزارهای قانونی برای دفاع از خود را دارد. در صورت احراز بی‌گناهی متهم در دادگاه، بی‌قید و شرط و بلافاصله آزاد می‌گردد.

ماده ۷: هر فردی که به غیر از اشکال مندرج در مواد فوق دستگیر و از حقوق قانونی خویش محروم گردد، حق برخورداری از اعاده حیثیت معنوی و جبران مادی را طبق قوانین مصوب دارا است.

اصل ۲۳: حقوق متهمین

هر متهمی که به دلایل قانونی به علت ارتکاب جرم دستگیر می‌گردد، از حقوق اولیه ذیل برخوردار است:

الف) برخورداری از حق تفهیم اتهام خویش به زبان خود در خصوص نوع و دلیل اتهام،

ب) برخورداری از حق تفهیم حقوق قانونی،

پ) برخورداری از زمان، امکانات و ابزار کافی در خصوص آمادگی برای حاضر شدن برای دفاع از خویش،

ت) برخورداری از مترجم مسلط به زبان خویش به صورت رایگان در دادگاه و در روند قضایی در صورتی که به زبان مورد استفاده در دادگاه آشنایی نداشته باشد.

ث) حق داشتن یک و یا چند وکیل به صورت همزمان در روند قضایی. در صورتی که متهم امکانات مالی برای تأمین وکیل مدافع نداشته باشد، سیستم قضایی ملزم به تأمین وکیل به صورت رایگان برای متهم می‌باشد.

ج) هیچ فردی به عنوان متهم نباید جهت ابراز و یا اظهار نظری تحت فشار روانی و یا جسمی قرار گیرد.

اصل ۲۴: حق برخورداری از محاکمه‌ی عادلانه

ماده ۱: همه افراد در مقابل دادگاه و دیگر نهادها و ارگان‌های دولتی دارای حقوق مساوی و برابر می‌باشند.

ماده ۲: همه افراد چه به عنوان شاکی و یا متهم دارای حق برخورداری از تشکیل دادگاه به صورت علنی و حصول نهایی حکم در مدت زمانی معقول می‌باشند.

ماده ۳: به جز مواردی که به دلیل حصول عدالت، نظم اجتماعی و یا امنیت سیاسی و اجتماعی جامعه، حفظ حقوق افراد زیر سن قانونی و رشد، حفظ حریم خصوصی و خانوادگی طرفین دعوا که طبق قوانین مصوب، قاضی دادگاه می‌تواند از حضور خبرنگاران، روزنامه‌نگاران و اصحاب رسانه‌های جمعی در دادگاه جلوگیری نماید، کلیه دادگاه‌ها به صورت علنی برگزار می‌شود.

ماده ۴: فرد متهم جهت اثبات بی‌گناهی خود در روند قضایی و در دادگاه از حق سؤال از شاهدان و کارشناسان برخوردار می‌باشد.

ماده ۵: متهم، تا زمانی که جرم او اثبات نگردیده، بی‌گناه است.

ماده ۶: تشکیل دادگاه برای افراد زیر سن قانونی و رشد در دادگاه‌های جمهوری فدرال ایران طبق قوانین مصوب به صورت جداگانه بوده و با توجه به وضعیت خاص روحی، روانی و جسمانی افراد زیر سن قانونی تشکیل می‌گردد.

اصل ۲۵: اعتراض و تجدید نظر

همه افراد می‌توانند بر اساس حقوق قانونی خود به حکم دادگاه و یا ارگانی که به منافع و حقوق او تعدی نموده، اعتراض کرده و جهت احقاق حق و یا اعاده‌ی حیثیت خود به مجاری حقوقی پیش‌بینی شده در قانون مراجعه نمایند.

اصل ۲۶: تناسب جرم و مجازات

ماده ۱: غیر از اعمالی که جزو جنایات جنگی، قتل عام و جنایت علیه بشریت شمرده می‌شود، نمی‌توان هیچ فردی را به جرم انجام عملی که در زمان ارتکاب آن در قانون جرم محسوب نمی‌شد، تحت مجازات و تعقیب قرار داد.

ماده ۲: مجازات بایستی متناسب با جرم باشد.

ماده ۳: هیچ فردی را نمی‌توان به دلیل ارتکاب یک جرم، بیش از یک بار محاکمه نمود.

اصل ۲۷: دفاع مشروع

حق دفاع مشروع از خود در چارچوب قوانین مطروحه بخشی از حقوق بنیادین فردی می‌باشد.

اصل ۲۸: حریم خصوصی و خانوادگی

ماده ۱: احترام به حریم خصوصی و خانوادگی افراد جزو حقوق بنیادین می‌باشد. امکان دخالت در حریم خصوصی و خانوادگی برای هیچ نهاد دولتی و افراد وجود ندارد.

ماده ۲: اطلاعات شخصی و خانوادگی تمامی شهروندان که در اختیار نهادهای دولتی قرار دارد، باید کاملاً مخفی نگاه داشته شود.

اصل ۲۹: خرید و فروش مسکن

تمامی شهروندان دارای حق خرید و فروش مسکن و مستغلات می‌باشند.

اصل ۳۰: دسترسی به اسناد و مدارک رسمی

ماده ۱: تمامی شهروندان دارای حق دسترسی و استفاده از امکانات مرتبط با گردش آزاد اطلاعات و اسناد و مدارک رسمی هستند.

ماده ۲: دسترسی به تمامی مدارک و اسناد نهادهای دولتی به جز مدارک و اسنادی که طبق قانون جزو حریم خصوصی افراد و یا اسناد محرمانه تجاری شناخته گردیده یا در ردیف اسناد امنیتی طبقه‌بندی شده‌اند، برای عموم آزاد است.

اصل ۳۱: آزادی سفر و اسکان

تمامی شهروندان حق آزادی سفر و اسکان در تمامی مناطق را دارند. این حق تنها در مواردی که منتج به جرم گردد و یا در جهت توسعه‌ی اقتصادی و اجتماعی تمامی مناطق یا حفظ نظم عمومی باشد، امکان محدود شدن از طریق قوانین مصوب پارلمان‌های ایالتی را دارد.

اصل ۳۲: آزادی ادیان، مذاهب و باورها

ماده ۱: تمامی شهروندان حق آزادی دین و مذهب را دارند. هیچ نهاد یا فردی اجازه استثمار و سوءاستفاده از اعتقادات دینی و مذهبی در راستای منافع گروهی و فردی را ندارد.

ماده ۲: همه شهروندان در خصوص قبول و یا رد هر نوع اعتقادات دینی و مذهبی و یا رد و قبول عضویت در گروه‌های دینی و مذهبی آزادند.

ماده ۳: همه شهروندان در ابراز عقاید دینی و مذهبی و تبلیغ آن آزادند. آزادی ابراز و تبلیغ دین و مذهب نباید ناقض حقوق و آزادی‌های دیگر

شهروندان و افراد و یا ساختار دموکراتیک و لائیک جمهوری فدرال ایران باشد.

ماده ۴: هیچ فردی را نمی‌توان بر خلاف میل باطنی او وادار به قبول و یا رد عقیده‌ی دینی، مذهبی و یا دیگر باورها نمود.

اصل ۳۳: تفتیش عقاید

تفتیش عقاید به تمام انحای ممکن ممنوع است.

اصل ۳۴: آزادی اندیشه

تمامی شهروندان از حق آزادی اندیشه برخوردار هستند. امکان اعمال محدودیت یا مؤاخذه افراد به دلیل داشتن اندیشه خاص و یا مجبور نمودنشان به بیان اندیشه‌های خود از سوی هیچ نهاد دولتی، عمومی و فردی وجود ندارد.

اصل ۳۵: آزادی بیان

تمامی شهروندان از حق بیان اندیشه و باورهای خود از تمامی طرق و به صورت فردی یا جمعی برخوردار هستند. این حق در مواردی که به نقض حقوق و آزادی‌های بنیادین سایر افراد جامعه منجر گردد؛ یا مغایر با منشور، اعلامیه‌ها و کنوانسیون‌های بین‌المللی باشد، تنها از طریق مراجع قانونی و ذیصلاح و با حکم دادگاه امکان محدود شدن دارد.

اصل ۳۶: آزادی مطبوعات، انتشارات و رسانه‌های جمعی

ماده ۱: مطبوعات، انتشارات و رسانه‌های جمعی آزاد است و امکان سانسور آن‌ها وجود ندارد.

ماده ۲: دولت فدرال و دولت‌های ایالتی باید تمامی شرایط لازم برای آزادی مطبوعات، انتشارات و رسانه‌های جمعی را فراهم نمایند.

اصل ۳۷: نهادهای مدنی

تمامی شهروندان بدون آن که پیش از تأسیس، از نهاد دولتی خاصی کسب اجازه نمایند، حق تأسیس نهادهای مدنی را دارند. تمامی شهروندان حق دارند که عضو هر نهاد مدنی دلخواه گردند و یا از عضویت نهادهای مدنی که عضو آن بوده‌اند، خارج شوند. هیچکس را به اجبار نمی‌توان به عضویت نهاد مدنی خاصی درآورد و یا از عضویت در نهاد مدنی خاصی منع نمود.

اصل ۳۸: برگزاری تجمعات

تمامی شهروندان دارای حق برگزاری تجمعات بدون حمل سلاح‌های گرم و سرد می‌باشند.

اصل ۳۹: حق مالکیت

تمامی شهروندان از حق مالکیت و میراث برخوردار هستند.

اصل ۴۰: امنیت مالی

ماده ۱: جمهوری فدرال ایران ملزم به حفاظت از ثروت‌های مادی و معنوی شهروندان است.

ماده ۲: امنیت مالی شهروندان و سرمایه‌گذاران خارجی تحت حمایت و حفاظت دولت قرار دارد.

اصل ۴۱: حق شکایت

تمامی شهروندان حق شکایت در مراجع قضایی و یا حق دفاع از خود در دادگاه‌های عادل و بی‌طرف را دارند. هیچکس را نمی‌توان در مرجعی به جز مراجع قضایی ذیصلاح مورد بازخواست قرار داد.

هیچکس را نمی‌توان به علت انجام جرم به جزایی بیش از جزای مقرر شده در قانون محکوم نمود.

اصل ۲: حق انتخاب کردن و انتخاب شدن

ماده ۱: شهروندان جمهوری فدرال دارای حق انتخاب نمودن و انتخاب شدن طبق شرایط مندرج در قانون می‌باشند.

ماده ۲: حق رأی شهروندان منحصر به فرد، برابر، آزاد و مخفی است.

ماده ۳: دولت ملزم به حمایت و حفاظت از حقوق شهروندان در خصوص مشارکت در فعالیت‌های عمومی و همچنین ایجاد امکانات در خصوص تأثیرگذاری شهروندان در تصمیمات و عملکرد نهادهای عمومی است.

اصل ۳: آزادی فعالیت‌های هنری و علمی

دولت جمهوری فدرال ایران ملزم به ضمانت آزادی خلاقیت هنری و فعالیت‌های علمی و دانشگاهی است.

اصل ۴: حقوق کودکان

ماده ۱: هر کودک دارای حق حمایت و محافظت دولتی در برابر خشونت، رفتار غیر انسانی و استثمار می‌باشد.

ماده ۲: حقوق کودکانی که خارج از ازدواج متولد شده‌اند با حقوق کودکان متولد شده از ازدواج والدین برابر و مساوی است.

ماده ۳: ازدواج افراد زیر ۱۸ سال ممنوع است.

اصل ۴۵: خدمات درمانی و تأمین اجتماعی

ماده ۱: کلیه خدمات درمانی پایه در جمهوری فدرال ایران رایگان است و نحوه اجرای آن توسط قانون مشخص می‌گردد.

ماده ۲: دولت ملزم به حمایت درمانی مضاعف و ایجاد ساختار سوسیال جهت حمایت مادی از سالمندان، معلولین، بیکاران و مبتلایان به بیماری‌های خاص است.

اصل ۴۶: طبیعت و محیط زیست

ماده ۱: حفاظت از طبیعت، محیط زیست و تنوع زیستی به عنوان میراث مشترک، مسئولیتی همگانی است.

ماده ۲: همه شهروندان حق دارند در تصمیمات نهادهای دولتی و خصوصی که مستقیماً و یا غیر مستقیم مؤثر بر محیط زیست و طبیعت می‌باشد، از طرق قانونی تأثیرگذار باشند.

ماده ۳: نهادهای دولتی و خصوصی ملزم به لحاظ نمودن فاکتورهای محیط زیستی و حفاظت از طبیعت در تصمیمات خویش می‌باشند.

بخش سوم: حقوق اجتماعی و اقتصادی

اصل ۴۷: تشکیل خانواده

تمامی شهروندان حق تشکیل خانواده و صاحب فرزند شدن را دارند.

اصل ۴۸: آموزش اجباری و رایگان

آموزش تا پایان دوره‌ی متوسطه و برای تمامی شهروندان اجباری و رایگان می‌باشد. تأمین تحصیل رایگان در مقاطع بالاتر با تصویب قوانین در پارلمان‌های ایالتی امکان‌پذیر می‌باشد. هیچ یک از شهروندان را نمی‌توان به هر دلیل از تحصیل و استفاده از امکانات تحصیلی محروم نمود. چگونگی اجرای سیاست‌های آموزشی و تحصیلی و تغییر در آن‌ها از طریق قوانین مصوب پارلمان‌های ایالتی و مناطق اداری ویژه مشخص می‌گردد.

اصل ۴۹: اشتغال

ماده ۱: تمامی شهروندان حق کار کردن دارند. تأسیس مراکز اقتصادی خصوصی آزاد است. هیچکس را نمی‌توان به کار کردن در کاری که نامتناسب با توانایی‌های وی باشد، مجبور نمود. حقوق مربوط به انواع مرخصی و ساعات کار از طریق قوانین مربوطه مشخص می‌گردد.

ماده ۲: تمامی شهروندان با دارا بودن شرایطی که قانون مشخص می‌کند، از حق اشتغال در تمامی مراکز دولتی برخوردار هستند.

اصل ۵۰: تأسیس سندیکاها

تمامی افراد و گروه‌های اقتصادی حق تأسیس سندیکا و پیگیری حقوق خود از طریق سندیکاها را دارا هستند. چگونگی و چارچوب فعالیت سندیکاها از طریق قوانین مصوب مشخص می‌گردد.

اصل ۵۱: برگزاری اعتصابات

تمامی کارگران و کارکنان از حق برگزاری اعتصابات جهت پی‌گیری خواسته‌های صنفی خود برخوردار هستند.

اصل ۵۲: زندگی در محیط سالم

تمامی شهروندان حق زندگی در محیطی سالم را دارا هستند. تمیز نگاه‌داشتن محیط زیست و وظیفه‌ی دولت و شهروندان می‌باشد. دولت باید تدابیر لازم برای داشتن محیط زیستی سالم برای زندگی شهروندان را اتخاذ نماید.

اصل ۵۳: برخورداری از امنیت اجتماعی

تمامی شهروندان از حق داشتن امنیت اجتماعی برخوردار هستند. دولت باید تدابیر لازم را برای حفظ امنیت اجتماعی اتخاذ نماید.

اصل ۵۴: حفاظت از میراث تاریخی و فرهنگی

دولت باید تدابیر لازم برای حفظ میراث تاریخی و فرهنگی موجود در کشور را فراهم نماید و با دیدی یکسان به حفظ آثار تاریخی و فرهنگی متنوع موجود بپردازد.

اصل ۵۵: مالکیت سواحل

سواحل شمال و جنوب کشور در مالکیت دولت می‌باشد. چگونگی استفاده از سواحل دریاها، دریاچه‌ها و رودها اولویت با در نظر گرفتن منافع عمومی جامعه است. تمامی شهروندان حق استفاده از سواحل دریا، دریاچه‌ها و رودها در چارچوب قوانین مصوب مربوطه را دارا هستند.

اصل ۵۶: مالیات

مالیات پرداختی شهروندان به دولت باید متناسب با میزان درآمد و نوع اشتغال آن‌ها بوده و عادلانه باشد.

بخش چهارم: حقوق سیاسی

اصل ۵۷: برابری در حقوق شهروندی

تمامی شهروندان حق استفاده‌ی یکسان از حقوق شهروندی مندرج در قانون اساسی و قوانین مصوب پارلمان را دارا هستند.

اصل ۵۸: حق تعیین سرنوشت

به موجب ماده یکم بخش اول میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی مصوبه ۱۹۶۶، تمامی ملت‌ها آزادانه از حق تعیین وضعیت سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و توسعه‌ی فرهنگی خویش برخوردارند.

اصل ۵۹: فعالیت‌های سیاسی و احزاب

ماده ۱: تمامی شهروندان از حق انجام فعالیت‌های سیاسی به صورت فردی یا در قالب احزاب سیاسی برخوردار هستند. جزئیات مربوط به چگونگی اجرای این حق با در نظر گرفتن نوع انتخابات از طریق قوانین مصوب در پارلمان فدرال و پارلمان‌های ایالتی مشخص می‌گردد.

ماده ۲: تمامی شهروندان بالای ۱۸ سال به غیر از کارکنان نیروهای مسلح، دادستان‌ها و قضات از حق تأسیس احزاب سیاسی، عضویت و یا ابطال عضویت در احزاب سیاسی برخوردار هستند.

ماده ۳: تأسیس احزاب سیاسی منوط به کسب اجازه از هیچ نهادی نمی‌باشد.

ماده ۴: فعالیت احزاب سیاسی نباید مغایر با حقوق و آزادی‌های بنیادین موجود در قانون اساسی و مفاد منشور، اعلامیه و کنوانسیون‌های

بین‌المللی باشد. جزئیات و چگونگی فعالیت احزاب سیاسی و تغییر در آنها از طریق قوانین مصوب در پارلمان فدرال مشخص می‌گردد.

فصل سوم

ساختار دولت فدرال

بخش اول: وظایف و اختیارات دولت فدرال

اصل ۶۰: ارکان دولت فدرال

ارکان دولت فدرال عبارتند از: پارلمان فدرال، ریاست جمهوری فدرال و سیستم قضایی فدرال.

اصل ۶۱: پارلمان فدرال

پارلمان فدرال بالاترین نهاد قانون گذاری در کشور محسوب می شود.

اصل ۶۲: رئیس جمهور

رئیس جمهور، ریاست دولت فدرال را بر عهده داشته و حکومت فدرال موظف به اجرای قوانین مصوب در پارلمان فدرال می باشد.

اصل ۶۳: سیستم قضایی فدرال

سیستم قضایی فدرال، نهادی مستقل بوده و بالاترین مرجع قضایی کشور محسوب می شود.

اصل ۶۴: وظایف و اختیارات دولت فدرال

ماده ۱: دولت فدرال موظف به حراست از مرزهای زمینی، هوایی و دریایی جمهوری فدرال ایران می باشد. تعیین، اجرا، پیگیری اجرا و تغییر در قوانین نیروهای مسلح، سیاست های دفاعی، صنایع نظامی، خرید و فروش تجهیزات نظامی و امضای تفاهم نامه های نظامی با سایر کشورها از اختیارات دولت فدرال است.

ماده ۲: تعیین، پیگیری، اجرا یا تغییر در سیاست خارجی، روابط با سایر کشورها، امضای معاهدات بین المللی و اعلان جنگ و صلح در حیطه وظایف دولت فدرال است.

ماده ۳: دولت فدرال موظف به تعیین، پیگیری، اجرا یا تغییر در چگونگی ارتباط میان دولت‌های ایالتی و مناطق اداری است.

ماده ۴: ارتباطات سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، حقوقی و اجتماعی بین ایالات و مناطق اداری توسط قوانین مصوب پارلمان فدرال مشخص می‌گردد و دادگاه عالی قانون اساسی مرجع نهایی حل اختلافات مابین ایالات است.

ماده ۵: (ماده موقت): نخستین دوره‌ی انتخابات پارلمان فدرال از سوی نهاد عالی انتخابات فدرال و با نظارت مجلس مؤسسان برگزار خواهد شد.

اصل ۱۵: نهاد عالی انتخابات

ماده ۱: نهاد عالی انتخابات مسئول برگزاری تمامی انتخابات فدرال است.

ماده ۲: نظارت بر برگزاری شفاف، مخفی، آزاد و برابر انتخابات در کلیه سطوح فدرال و ایالتی بر عهده نهاد عالی انتخابات می‌باشد.

ماده ۳: اعضای نهاد عالی انتخابات متشکل از ۱۱ عضو اصلی و ۶ عضو علی‌البدل می‌باشد. ۹ عضو آن توسط دادگاه عالی قضایی و ۸ عضو آن توسط دادگاه عالی اداری به مدت ۵ سال تعیین می‌شوند.

بخش دوم: ریاست جمهوری فدرال

اصل ۶۶: مقام ریاست جمهوری

رئیس جمهور عالی ترین مقام جمهوری فدرال ایران است.

اصل ۶۷: وظایف و اختیارات رئیس جمهور

ماده ۱: رئیس جمهور؛ حافظ قانون اساسی، حقوق و آزادی های شهروندی است.

ماده ۲: رئیس جمهور در چارچوب اختیاراتی که قانون اساسی برای او قائل شده، وظیفه ی اتخاذ تدابیر مرتبط با حق حاکمیت دولتی و ایجاد هماهنگی میان قوای سه گانه را بر عهده دارد.

ماده ۳: رئیس جمهور به عنوان عالی ترین مقام دولتی، نماینده ی جمهوری فدرال ایران نزد مجامع بین المللی و دولت های خارجی است.

ماده ۴: وزرای دولت فدرال از طرف رئیس جمهور انتخاب و توسط رئیس جمهور برکنار می شوند.

ماده ۵: رئیس جمهور؛ فرماندهی کل نیروهای مسلح، ریاست شورای عالی امنیت ملی و شورای عالی نظامی را بر عهده دارد.

ماده ۶: فرمان جنگ و صلح پس از تصویب پارلمان فدرال از طرف رئیس جمهور صادر می شود.

ماده ۷: شورای عالی امنیت ملی با حضور رئیس جمهور، رئیس پارلمان فدرال، وزیر دادگستری، وزیر دفاع، وزیر کشور، رئیس سازمان استخبارات فدرال، وزیر امور خارجه، فرمانده کل ارتش فدرال، فرمانده نیروی زمینی، فرمانده نیروی دریایی، فرمانده نیروی هوایی، رؤسای

پارلمان‌های ایالتی و نخست‌وزیران دولت‌های ایالتی و رؤسای مناطق اداری ویژه تشکیل می‌شود.

ماده ۸: فرماندار منطقه‌ی اداری ویژه‌ی تهران توسط رئیس‌جمهور برای مدت ۴ سال انتخاب می‌شود.

ماده ۹: رئیس‌جمهور و هر یک از وزرای فدرال در حین خدمت در دولت، حق بر عهده گرفتن سایر سمت‌های دولتی و غیر دولتی را ندارند.

ماده ۱۰: قوانین پس از تصویب پارلمان ظرف ۱۵ روز از سوی رئیس‌جمهور امضا و به دولت ابلاغ می‌گردد.

ماده ۱۱: رئیس‌جمهور می‌تواند ظرف مهلت مذکور مجدداً قانون را به پارلمان فدرال اعاده و تقاضای تجدیدنظر در آن را به صورت کلی یا جزئی بنماید. نمایندگان پارلمان فدرال نمی‌توانند تقاضای رئیس‌جمهور را رد نمایند.

ماده ۱۲: در صورت درخواست تجدیدنظر از سوی رئیس‌جمهور مصوبه‌ی فوق به پارلمان ارجاع و در صورت تصویب از سوی دو سوم آرای نمایندگان پارلمان لازم‌الاجرا می‌باشد.

ماده ۱۳: رئیس‌جمهور آیین‌نامه‌ها و مصوبات کابینه را امضا می‌نماید.

ماده ۱۴: عزل و نصب فرماندهان عالی‌رتبه نیروهای مسلح و مدیران ارشد نهادهای وابسته به ریاست‌جمهوری بر عهده رئیس‌جمهور است.

ماده ۱۵: استوارنامه‌ی سفرا و فرستادگان ویژه به دولت‌های خارجی از سوی رئیس‌جمهور ابلاغ می‌گردد.

ماده ۱۶: رئیس‌جمهور استوارنامه‌ی سفرا و فرستادگان ویژه‌ی خارجی به کشور را می‌پذیرد.

ماده ۱۷: رئیس‌جمهور دارای حق اعطای عفو ویژه می‌باشد.

ماده ۱۸: امضای معاهدات و قراردادهای بین‌المللی جزو اختیارات رئیس‌جمهور است.

ماده ۱۹: رئیس‌جمهور در ازای اجرای مسئولیت‌های خود در زمان‌های معین حقوق دریافت خواهد کرد و میزان آن در طول دوره ریاست‌جمهوری وی افزایش یا کاهش نمی‌یابد. رئیس‌جمهور نباید در طول دوره مزبور هیچ‌گونه مقرری دیگری دریافت نماید.

ماده ۲۰: رئیس‌جمهور ریاست جلسات کابینه‌ی فدرال را بر عهده دارد.

ماده ۲۱: رئیس‌بانک فدرال با پیشنهاد رئیس‌جمهور به پارلمان فدرال و تأیید پارلمان فدرال انتخاب می‌شود.

ماده ۲۲: برکناری رئیس‌بانک فدرال با ارائه‌ی درخواست رئیس‌جمهور به پارلمان فدرال و تأیید پارلمان فدرال امکان‌پذیر می‌باشد.

ماده ۲۳: رئیس‌جمهور لایحه‌های پیشنهادی کابینه‌ی فدرال را تقدیم پارلمان فدرال می‌نماید.

ماده ۲۴: در صورت بروز ناهماهنگی و اختلاف میان ارکان دولت، رئیس‌جمهور می‌تواند در خصوص ناهماهنگی و اختلاف پیش آمده به دادگاه ذیصلاح داخلی مراجعه کند.

ماده ۲۵: نشان‌های افتخاری دولتی، رتبه‌های عالی و ویژه نیروهای مسلح از سوی رئیس‌جمهور اعطا می‌گردد.

ماده ۲۶: رئیس‌جمهور مسئول ارائه‌ی بودجه‌ی سالیانه به پارلمان فدرال جهت تصویب می‌باشد.

اصل ۶۸: کابینه‌ی فدرال

ماده ۱: کابینه، رکن اجرایی دولت فدرال بوده و متشکل از رئیس‌جمهور، معاونان رئیس‌جمهور و وزرا می‌باشد.

ماده ۲: کابینه موظف به تنظیم بودجه‌ی سالیانه می‌باشد.

ماده ۳: معاونان رئیس‌جمهور، وزرا و دیگر اعضای کابینه حق استعفا دارند. قبول یا رد استعفای معاونان، وزرا و اعضای کابینه در حیطه‌ی اختیارات رئیس‌جمهور است.

اصل ۶۹: سوگند رئیس‌جمهور

رئیس‌جمهور هنگام آغاز دوره‌ی ریاست‌جمهوری به شکل ذیل در برابر نمایندگان پارلمان فدرال سوگند یاد می‌کند:

«سوگند یاد می‌کنم به عنوان رئیس‌جمهور منتخب شهروندان جمهوری فدرال ایران، تمامی امکانات و توانایی‌های خویش را در راستای اجرای تمامی مسئولیت‌های ریاست‌جمهوری، پایبندی به قانون اساسی، حفاظت از ساختار دموکراتیک، فدرال و لائیک کشور و رعایت حقوق و آزادی‌های بنیادین، بی‌طرفانه و صادقانه به کار گیرم.»

اصل ۷۰: مصونیت قضایی رئیس جمهور و وزرای کابینه‌ی فدرال

رئیس جمهور و وزرای کابینه‌ی فدرال را جز در حین ارتکاب جرم مشهود نمی‌توان در طول دوره‌ی خدمت برای مجازات تحت تعقیب قرار داد یا دستگیر نمود، مگر با اجازه پارلمان فدرال.

اصل ۷۱: انتخاب رئیس جمهور

ماده ۱: رئیس جمهور با رأی مستقیم و مخفی شهروندان انتخاب می‌شود. هر شخص فقط دو دوره‌ی متوالی و یا غیر متوالی می‌تواند رئیس جمهور شود. مدت زمان احراز مقام ریاست جمهوری برای هر دوره ۴ سال می‌باشد.

ماده ۲: حداقل سن کاندید شدن برای پست ریاست جمهوری ۳۰ سال است. کاندیدای ریاست جمهوری باید شهروند جمهوری فدرال ایران بوده و حداقل ۱۰ سال سابقه‌ی زندگی در کشور را داشته و از پدر و مادر ایرانی متولد شده باشد.

ماده ۳: رئیس جمهور توسط شهروندانی که بالای ۱۸ سال هستند انتخاب می‌شود.

ماده ۴: نحوه‌ی اجرای انتخابات ریاست جمهوری و تغییرات در آن توسط قوانین مصوب در پارلمان فدرال مشخص می‌گردد.

اصل ۷۲: فوت، کناره‌گیری و عزل رئیس جمهور

ماده ۱: در غیاب رئیس جمهور، معاون اول رئیس جمهور وظایف و اختیارات وی را بر عهده خواهد داشت.

ماده ۲: در صورت فوت، کناره‌گیری و یا عزل رئیس جمهور توسط پارلمان فدرال، معاون اول رئیس جمهور اداره موقت دولت را بر عهده

می‌گیرد. در صورت تعذر معاون اول رئیس‌جمهور، رئیس پارلمان فدرال اداره کشور را تا زمان انتخاب رئیس‌جمهور جدید به عهده می‌گیرد.

ماده ۳: رئیس‌جمهور استعفانامه‌ی خود را به پارلمان ارائه می‌دهد.

ماده ۴: رئیس‌جمهور، معاونان رئیس‌جمهور و کلیه‌ی مقامات کشوری پس از اعلام جرم علیه آنان و محکومیت به خاطر ارتکاب (جرم) خیانت، ارتشاء و سایر جرائم سنگین از کار برکنار می‌شوند.

ماده ۵: برکناری رئیس‌جمهور با رأی دو سوم نمایندگان پارلمان صورت می‌پذیرد.

ماده ۶: رئیس‌جمهور موقت امکان پیشنهاد برگزاری همه‌پرسی و تغییر در قانون اساسی را ندارد.

ماده ۷: نهاد عالی انتخابات موظف است حداکثر ظرف سه ماه بعد از فوت، کناره‌گیری و عزل رئیس‌جمهور؛ شرایط را برای انتخاب رئیس‌جمهور جدید فراهم نماید.

ماده ۸: انتخاب رئیس‌جمهور جدید باید حداقل ۶۰ روز و حداکثر ۹۰ روز قبل از اتمام دوره ریاست‌جمهوری قبلی انجام پذیرد.

ماده ۹: چنانچه تا ۷ روز قبل از تاریخ پایان مهلت معرفی نامزدهای ریاست‌جمهوری، فردی که حداکثر ۳۰ روز قبل از تاریخ مذکور علناً نامزدی خود را اعلام نموده، فوت نماید یا موانعی برای او ایجاد گردد، نهاد عالی انتخابات می‌تواند تاریخ انتخابات را به مدت دو هفته به تأخیر بیاورد.

ماده ۱۰: در صورت فوت یا بروز موانع برای هر یک از کاندیداها در اولین دور انتخابات قبل از کناره‌گیری احتمالی، نهاد عالی انتخابات موظف به برگزاری مجدد انتخابات است. مراحل جدید انتخابات ظرف حداقل ۳۰ روز و حداکثر ۴۵ روز باید انجام پذیرد.

ماده ۱۱: در صورت فوت یا بروز موانع برای یکی از دو نامزد در دومین مرحله نیز نهاد عالی انتخابات موظف به تجدید تمام مراحل انتخابات می‌باشد. مراحل جدید انتخابات ظرف حداقل ۳۰ روز و حداکثر ۴۵ روز باید انجام پذیرد.

ماده ۱۲: برگزاری دور دوم انتخابات ریاست‌جمهوری دو هفته بعد از اتمام شمارش و اعلام نتایج دور اول صورت می‌پذیرد.

ماده ۱۳: چنانچه اجرای موارد فوق سبب شود که تاریخ انتخابات دقیقاً در زمان پایان دوره ریاست‌جمهوری واقع شود، در این صورت وی سمت خود را تا تعیین رئیس‌جمهور جدید حفظ خواهد نمود و به انجام وظایف خود کماکان ادامه خواهد داد.

ماده ۱۴: در صورت تعذر رئیس‌جمهور، معاون اول رئیس‌جمهور و در صورت تعذر وی رئیس پارلمان فدرال موقتاً اداره کشور را در دست می‌گیرد.

بخش سوم: پارلمان فدرال

اصل ۷۳: پارلمان فدرال

پارلمان فدرال، بالاترین رکن قانون گذاری دولت فدرال است.

اصل ۷۴: تعداد نمایندگان پارلمان فدرال

ماده ۱: پارلمان فدرال متشکل از ۴۰۰ نماینده می باشد.

ماده ۲: تمامی ایالت ها به نسبت جمعیت بر پایه اصولی که قانون معین نموده در پارلمان فدرال نماینده خواهند داشت.

اصل ۷۵: انتخاب نمایندگان پارلمان فدرال

ماده ۱: نمایندگان پارلمان فدرال به مدت ۴ سال و با رأی مستقیم و مخفی شهروندان جمهوری فدرال ایران انتخاب می شوند.

ماده ۲: تمامی شهروندان بالای ۲۵ سال از حق نامزد شدن در انتخابات پارلمان فدرال برخوردار هستند.

اصل ۷۶: سوگند نمایندگان پارلمان فدرال

نمایندگان پارلمان فدرال هنگام آغاز دوره ی نمایندگی به شکل ذیل در برابر دیگر نمایندگان پارلمان فدرال سوگند یاد می کنند:

«سوگند یاد می کنم به عنوان نماینده ی پارلمان جمهوری فدرال ایران، از حاکمیت بدون قید و شرط مردم، ساختار دموکراتیک، فدرال و لائیک کشور و برتری حقوق و آزادی های بنیادین دفاع کرده و برای ارتقای سطح رفاه جامعه و برقراری عدالت در چارچوب قانون اساسی صادقانه تلاش نمایم.»

اصل ۲۷: مصونیت قضائی نمایندگان پارلمان فدرال

ماده ۱: نمایندگان پارلمان فدرال در دوران نمایندگی خود دارای مصونیت قضایی هستند. به غیر از بازداشت در حین ارتکاب جرم، امکان بازداشت و زندانی شدن نمایندگان وجود ندارد.

ماده ۲: مصونیت قضایی نمایندگان تنها با پیشنهاد دادستانی کل کشور به پارلمان فدرال و تصویب در پارلمان امکان ساقط شدن دارد.

اصل ۲۸: ریاست پارلمان فدرال

ماده ۱: رئیس و اعضای هیئت رئیسه‌ی پارلمان فدرال توسط نمایندگان پارلمان فدرال و به مدت ۱ سال انتخاب می‌گردند.

ماده ۲: در دور اول انتخابات هیئت رئیسه‌ی پارلمان، هر یک از کاندیداها که اکثریت مطلق را کسب نمایند، به عضویت هیئت رئیسه پارلمان فدرال انتخاب می‌گردند. در غیر این صورت اکثریت مطلق آرا در دور دوم معین کننده اعضای هیئت رئیسه‌ی پارلمان می‌باشد.

ماده ۳: تا زمان انتخاب هیئت رئیسه‌ی پارلمان فدرال توسط نمایندگان منتخب، مسن‌ترین نماینده‌ی پارلمان رئیس پارلمان خواهد بود.

اصل ۲۹: نحوه‌ی فعالیت پارلمان فدرال

ماده ۱: تمامی جلسات عمومی پارلمان فدرال به صورت علنی برگزار می‌شود.

ماده ۲: با آغاز به کار پارلمان جدید، اختیارات پارلمان قبلی پایان می‌پذیرد.

ماده ۳: انتخابات میان دوره‌ای پارلمان فدرال هر ساله در ایالت‌هایی که نمایندگانش فوت گردیده، کناره‌گیری کرده و یا به دلایلی که قانون معین کرده معجز شناخته شده و عزل گردیده‌اند، برگزار می‌شود.

ماده ۴: هیچ یک از نمایندگان نمی‌توانند توأمأ عضو هر دو پارلمان فدرال و ایالتی باشند.

ماده ۵: در صورت فوت یکی از اعضای پارلمان فدرال، جایگزین وی در انتخابات میان دوره‌ای مشخص می‌گردد.

ماده ۶: هر یک از نمایندگان و یا اعضای کمیسیون‌های پارلمان فدرال از حق تحقیق و تفحص برخوردار هستند.

ماده ۷: هیچ یک از نمایندگان پارلمان فدرال حق اعطای رأی نیابتی را ندارد.

اصل ۸۰: وظایف و اختیارات پارلمان فدرال

ماده ۱: اعلام وضعیت فوق‌العاده بر عهده کابینه‌ی فدرال است و تداوم آن برای بیش از ۳۰ روز باید به تصویب پارلمان فدرال برسد.

ماده ۲: کابینه و شخص رئیس‌جمهور در مورد قوانینی که عاجلیت دارند، می‌توانند از پارلمان فدرال بخواهند که قانون فوق را مورد بررسی سریع قرار دهد.

ماده ۳: پارلمان فدرال می‌تواند درباره‌ی عقد معاهدات بین‌المللی که به امضای رئیس‌جمهور رسیده، از رئیس‌جمهور توضیح بخواهد.

ماده ۴: انتخابات زودهنگام پارلمان فدرال با تصویب دو سوم نمایندگان پارلمان فدرال برگزار می‌گردد.

ماده ۵: تصویب تغییر مرز میان ایالات در حیطه‌ی وظایف پارلمان فدرال می‌باشد.

ماده ۶: اجازه‌ی عملیات برون‌مرزی به نیروهای مسلح جمهوری فدرال ایران در حیطه‌ی وظایف پارلمان فدرال می‌باشد.

ماده ۷: تصویب قوانین مرتبط با برگزاری انتخابات ریاست جمهوری در حیطه‌ی وظایف پارلمان فدرال می‌باشد.

ماده ۸: اعلان عفو عمومی در حیطه‌ی وظایف پارلمان فدرال می‌باشد.

ماده ۹: تصویب قوانین مرتبط با مالیات‌ها و قوانین گمرکی در حیطه‌ی وظایف پارلمان فدرال می‌باشد.

ماده ۱۰: تصویب قوانین مرتبط با امنیت مرزهای کشور در حیطه‌ی وظایف پارلمان فدرال می‌باشد.

اصل ۸۱: استیضاح رئیس‌جمهور و وزرای کابینه‌ی فدرال

ماده ۱: نمایندگان پارلمان فدرال حق استیضاح رئیس‌جمهور و هر یک از وزرای کابینه‌ی فدرال را دارا می‌باشند.

ماده ۲: امضای یک چهارم از نمایندگان پارلمان فدرال برای درخواست استیضاح هر یک از وزرای کابینه‌ی فدرال لازم می‌باشد.

ماده ۳: درخواست استیضاح هر یک از وزرای کابینه‌ی فدرال در صورت کسب یک چهارم امضای نمایندگان به هیئت رئیسه پارلمان فدرال تقدیم و بعد از قرائت هیئت رئیسه‌ی پارلمان صورت می‌پذیرد.

ماده ۴: بعد از قرائت درخواست استیضاح هر یک از وزرای کابینه‌ی فدرال، شخص استیضاح شونده ظرف مدت دو هفته ملزم به حضور در پارلمان فدرال جهت پاسخگویی می‌باشد.

ماده ۵: بعد از استیضاح، عدم صلاحیت هر یک از وزرای کابینه با تأیید دو سوم از نمایندگان پارلمان فدرال صورت می‌گیرد.

اصل ۸۲: سازمان عالی نظارت و بازرسی فدرال

ماده ۱: پارلمان فدرال به منظور حفاظت از حقوق بنیادین شهروندان و نظارت و بازرسی بر هزینه‌ها و درآمدهای سازمان‌ها، نهادها و ارگان‌های دولتی فدرال و ایالتی و شهرداری‌ها، همچنین ارتباطات مالی بین دولت‌های ایالتی، شهرداری‌ها با دولت، نظارت بر استفاده از بودجه‌ی اختصاص داده شده و درآمدهای ارگان‌های ذیربط، بررسی و تحقیق در مورد شکایات شهروندان مبنی بر اختلاس و سوءاستفاده‌ی کارمندان و مدیران اداری در سطوح فدرال و ایالتی، سازمان عالی نظارت و بازرسی فدرال را تشکیل می‌دهد.

ماده ۲: سازمان عالی نظارت و بازرسی فدرال متشکل از یازده عضو می‌باشد که توسط پارلمان فدرال انتخاب می‌گردند. رئیس سازمان عالی نظارت و بازرسی فدرال از بین یازده عضو با اکثریت آرا انتخاب می‌شود.

ماده ۳: حیطه‌ی وظایف سازمان عالی نظارت و بازرسی فدرال؛ شامل نظارت و بازرسی در خصوص رئیس‌جمهور و اعضای کابینه‌ی فدرال، نمایندگان پارلمان فدرال و پارلمان‌های ایالتی، نخست‌وزیران و اعضای

کابینه‌ی ایالات، تمامی نیروهای مسلح، پلیس فدرال و پلیس ایالات، قضات و دادستان‌های سیستم قضایی و دانشگاه‌ها نمی‌شود.

ماده ۴: کلیه وزارتخانه‌ها، ارگان‌ها و نهادهای دولتی و سازمان‌های وابسته، موظف به در اختیار گذاشتن اسناد و اطلاعات درخواستی سازمان عالی نظارت و بازرسی فدرال می‌باشند.

ماده ۵: سازمان نظارت و بازرسی فدرال می‌تواند نمایندگان ادارات و نهادهای اداری را جهت درخواست توضیح و اخذ اطلاعات احضار نماید.

بخش چهارم: سیستم قضایی جمهوری فدرال ایران

اصل ۸۳: اصول کلی سیستم قضایی فدرال

ماده ۱: مسئولیت قضایی در جمهوری فدرال ایران را دادگاه‌ها بر عهده دارند.

ماده ۲: نهاد مستقل قضایی موظف به تأمین دسترسی عادلانه و برابر کلیه شهروندان جمهوری فدرال و اتباع خارجی به محاکم قضایی است.

ماده ۳: دادگاه‌ها و قضات در انجام وظایف خویش مستقل بوده؛ بر اساس قانون اساسی و قوانین مدنی و کیفری مصوب و بر اساس وجدان خویش، اقدام به صدور حکم می‌نمایند.

ماده ۴: هیچ نهاد، ارگان، مرجع و مقام دولتی و یا غیر آن نمی‌تواند به دادگاه‌ها و قضات فرمان دهد، توصیه و یا تهدید نماید و یا به هر شکلی تحت تأثیر قرار دهد.

ماده ۵: پارلمان فدرال و یا پارلمان‌های ایالتی نمی‌توانند در مورد دعوی که در دادگاه در حال رسیدگی است، سؤال نموده و یا جهت تحقیق در پروسه‌ی پرونده‌ی در جریان، تشکیل جلسه بدهند و یا کمیسیون تحقیق تشکیل دهند.

ماده ۶: پارلمان فدرال و پارلمان‌های ایالتی و همچنین مقام ریاست جمهوری و نهادهای وابسته به آن و کلیه نهادهای فدرال و ایالتی ملزم به قبول بی‌قید و شرط احکام دادگاه هستند؛ این ارگان‌ها و مقامات

نمی‌توانند احکام صادره‌ی دادگاه‌ها را تغییر دهند و یا اجرای آن را به تعویق بیندازند.

ماده ۷ (ماده‌ی موقت): هیچکدام از قضات و دادستان‌های مراجع عالی قضایی پیشین، تحت هیچ شرایطی نمی‌توانند در مراجع قضایی جمهوری فدرال ایران انجام وظیفه نمایند.

اصل ۸۴: مصونیت قضایی قضات و هیئت منصفه

ماده ۱: قضات و اعضای هیئت منصفه در خصوص وظایف و مسئولیت‌های قضایی خویش و احکام صادره و یا رأی‌گیری، ابراز عقیده و اظهارنظر و دیگر اعمال خود که مرتبط با مسئولیت قضایی باشد، دارای مصونیت قضایی هستند.

ماده ۲: امکان عزل قضات و اعضای هیئت منصفه‌ای که اخلال عمدی قوانین از طرف آنان محرز گردد، وجود دارد.

ماده ۳: در صورت دستگیری و یا اعلام جرم علیه هر یک از قضات و دادستان‌ها؛ شورای عالی قضات و دادستان‌ها بایستی بدون فوت وقت در جریان قرار گیرد.

اصل ۸۵: مصونیت قضایی وکلای دادگاه

وکلا به عنوان مقام دفاع در دادگاه‌های جمهوری فدرال در خصوص انجام وظایف خود دارای استقلال و مصونیت قضایی هستند. هیچ وکیلی را نمی‌توان به صرف دفاع از اشخاص حقیقی و یا حقوقی در حین دادرسی و یا بعد از آن مورد پیگرد قانونی قرار داده، دستگیر نموده و یا تشکیل پرونده داد.

اصل ۸۶: مصونیت نهاد عالی انتخابات

نهاد عالی انتخابات در انجام وظایف خویش مبنی بر نظارت بر برگزاری انتخابات، تأیید و یا رد بخش و یا کل آن و دیگر مسئولیت‌های مرتبط دارای مصونیت قضایی است.

اصل ۸۷: برگزاری جلسات دادگاه‌ها

ماده ۱: جلسات دادگاه‌ها به صورت علنی برگزار می‌شود. برگزاری کل و یا بخشی از جلسه دادگاه به صورت غیرعلنی تنها به دلیل احتمال خدشه‌دار شدن اخلاق و آسایش عمومی در جامعه و تنها با تشخیص قاضی دادگاه و ارائه دلایل متقن آن امکان‌پذیر است.

ماده ۲: احکام و آرای صادره در کلیه دادگاه‌ها به صورت کتبی و با ارائه مستندات قانونی است.

ماده ۳: قضات موظفند با به‌کارگیری حداقل امکانات جهت صدور حکم در کمترین زمان ممکن اقدام نمایند.

ماده ۴: نحوه‌ی تشکیل، حیطه‌ی مسئولیت و روند قضایی دادگاه‌های جمهوری فدرال ایران توسط قوانین مصوب مشخص می‌گردد.

ماده ۵: دادگاه‌های نظامی تنها در موارد انضباطی تشکیل می‌گردد.

ماده ۶: در مواقعی که جمهوری فدرال ایران در موقعیت جنگی قرار گیرد، جهت رسیدگی به اتهامات و جرایم افراد نظامی مرتبط با وظایف نظامی، دادگاه‌های نظامی تشکیل می‌گردد. نحوه‌ی تشکیل و روند دادگاه‌های نظامی طبق قوانین مصوب بوده و با نظارت و مشارکت شورای عالی قضات و دادستان‌ها و وزارت دادگستری انجام می‌پذیرد.

اصل ۸۸ ساختار سیستم قضایی فدرال

سیستم قضایی جمهوری فدرال ایران متشکل از دادگاه عالی اداری، دادگاه عالی قضایی، دادگاه عالی قانون اساسی و دادگاه‌های ایالتی و فدرال و شورای عالی قضات و دادستان‌هاست.

اصل ۸۹: دادگاه عالی قضایی

ماده ۱: دادگاه عالی قضایی مرجع نهایی رسیدگی به احکام صادره از دادگاه‌های قضایی فدرال و ایالتی است. دادگاه عالی قضایی همچنین مرجع رسیدگی به پرونده‌هایی است که طبق قانون از ابتدا تا انتها در صلاحیت آن است.

ماده ۲: دادگاه عالی قضایی از پانزده عضو تشکیل می‌گردد. یک سوم اعضا از بین قضات و دادستان‌های پایه اول از سوی نهاد عالی قضات و دادستان‌ها؛ یک سوم اعضا از سوی پارلمان فدرال از بین قضات، دادستان‌ها و حقوقدانان برجسته و یک سوم اعضا با پیشنهاد وزیر دادگستری از طرف رئیس‌جمهور به مدت ۱۲ سال تنها برای یک بار انتخاب می‌شوند.

ماده ۳: رئیس و نائب رئیس دادگاه عالی قضایی و رؤسای دوائر آن در ایالات و مناطق اداری ویژه از بین اعضا، با اکثریت آرا به مدت چهار سال انتخاب می‌شوند. انتخاب مجدد برای اعضا در صورت داشتن توانایی جسمی و ذهنی مقدور است.

ماده ۴: رؤسای دوائر دادگاه‌های ایالتی در هر ایالت بایستی مقیم آن ایالت باشند.

ماده ۵: انتخاب دادستان ارشد دادگاه عالی قضایی و نائب رئیس دادستان و رؤسای دوائر طبق ماده قبل است.

ماده ۶: کارکرد و ساختار دادگاه عالی قضایی و وظایف و مسئولیت‌های رئیس، معاون و رؤسای دوائر و همچنین دادستان ارشد قضایی بر اساس قوانین مشخص می‌شود.

اصل ۹۰: دادگاه عالی اداری

ماده ۱: دادگاه عالی اداری در خصوص دعاوی مرتبط با ادارات، ارگان‌ها، نهادهای دولتی فدرال و ایالتی، شهرداری‌ها، بین یکدیگر و یا شهروندان با آنان به صدور حکم و رأی می‌پردازد. دادگاه عالی اداری مرجع نهایی صدور حکم در خصوص موارد یاد شده می‌باشد.

ماده ۲: کارکرد و ساختار دادگاه عالی اداری و وظایف و مسئولیت‌های رئیس و معاون و رؤسای دوائر و همچنین دادستان عالی اداری بر طبق اصول مصونیت قضایی بر اساس قوانین مشخص می‌شود.

ماده ۳: یک سوم اعضای دادگاه عالی اداری از بین قضات و دادستان‌های پایه اول از سوی شورای قضات و دادستان‌ها؛ یک سوم اعضا از سوی پارلمان فدرال از بین قضات، دادستان‌ها و حقوقدانان برجسته و یک سوم اعضا با پیشنهاد وزیر دادگستری از طرف رئیس جمهور انتخاب می‌شوند.

ماده ۴: رئیس و نائب رئیس دادگاه عالی اداری و دادستان عالی اداری و نائب رئیس آن و رؤسای دوائر در ایالات از بین اعضا، با اکثریت آرا به

مدت چهار سال انتخاب می‌شوند. انتخاب مجدد برای اعضا در صورت داشتن توانایی جسمی و ذهنی مقدور است.

ماده ۵: رؤسای دواير دادگاه‌های ایالتی در هر ایالت بایستی مقیم آن ایالت باشند.

اصل ۹۱: نهاد عالی قضاات و دادستان‌ها

ماده ۱: نهاد عالی قضاات و دادستان‌ها به عنوان تنها مرجع تعیین صلاحیت اشخاص حقیقی برای احراز شغل قضاوت و دادستانی بوده و به عنوان زیر مجموعه وزارت دادگستری فعالیت می‌کند.

ماده ۲: انتخاب و تغییر محل خدمت، اعطای مسئولیت موقت، ارتقا و تنزیل رتبه، نصب و عزل، اعمال جریمه‌های انضباطی، تعلیق موقت خدمتی قضاات و دادستان‌ها بر عهده نهاد عالی قضاات و دادستان‌ها است.

ماده ۳: تصمیم‌گیری نهایی در خصوص پیشنهادات وزارت دادگستری بر عهده نهاد عالی قضاات و دادستان‌ها است.

ماده ۴: نهاد عالی قضاات و دادستان‌ها از ۱۹ عضو تشکیل می‌شود. اعضای نهاد عالی قضاات و دادستان‌ها از بین حقوقدانان، قضاات و وکلا به مدت ۱۲ سال انتخاب می‌شوند.

ماده ۵: ۱۰ عضو از سوی پارلمان‌های ایالتی، هر ایالت یک عضو؛ ۵ عضو از سوی پارلمان فدرال؛ ۴ عضو از سوی رئیس‌جمهور انتخاب می‌گردند.

اصل ۹۲: دادگاه‌های فدرال

ماده ۱: دادگاه‌های فدرال به عنوان مراجع صدور احکام قضایی و اداری در سطح فدرال فعالیت می‌کنند.

ماده ۲: دادگاه‌های فدرال مرجع رسیدگی دعوی در موارد ذیل می‌باشند:

الف) مدیران ارشد فدرال،

ب) دعوی بین‌المللی که جمهوری فدرال ایران یکی از طرفین دعوا باشد،

پ) دعوی در سطح فرماندهی‌های کل در ارتش،

ت) دعوی که یک طرف آن بانک فدرال باشد،

ث) دعوی میان نهادهای دولتی ایالات با یکدیگر،

ج) دعوی میان نهادهای دولتی هر یک از ایالات با نهادهای دولتی فدرال،

ح) دعوی مربوط به کلیه شخصیت‌های حقیقی و حقوقی خارجی ساکن در جمهوری فدرال ایران.

اصل ۹۳: دادگاه‌های ایالتی

ماده ۱: دادگاه‌های ایالتی اعم از قضایی و اداری، به جز موارد خاصی که بر اساس قانون، رسیدگی آن بر عهده دادگاه‌های فدرال نهاده شده، مرجع رسیدگی بدوی به دعوی قضایی و اداری در هر یک از ایالات جمهوری فدرال ایران می‌باشد.

ماده ۲: قضات و دادستان‌های دادگاه‌های ایالتی توسط دواير نهاد عالی قضات و دادستان‌ها در هر یک از ایالات انتخاب می‌شوند.

ماده ۳: قضات و هیئت منصفه‌ی دادگاه‌های ایالتی در خصوص انجام وظیفه‌ی قضایی خویش از مصونیت قضایی برخوردار هستند. هیچ مقام و نهادی در خصوص انجام وظایف و مسئولیت‌های قضات و هیئت منصفه هر یک از ایالات حق اظهار یا اعمال نظر، صدور فرمان دولتی و یا توصیه را ندارد.

ماده ۴: قضات و دادستان‌ها در طول دوره‌ی خدمت خود مجاز به تصدی هیچ مقام دیگر دولتی و غیردولتی را ندارند.

ماده ۵: دادگاه‌های ایالتی ملزم به رسیدگی به پرونده‌هایی هستند که محل ارتکاب جرم، ایالت مربوطه بوده است. نحوه استرداد مجرمین به ایالت محل ارتکاب جرم و جزئیات معاضدت و نیابت قضایی را قانون مشخص می‌کند.

اصل ۹۴: دادگاه عالی قانون اساسی

ماده ۱: دادگاه عالی قانون اساسی مرجع نهایی تصمیم‌گیری در موارد تطبیق قوانین و تصمیمات دولتی با قانون اساسی و تفسیر آن می‌باشد.

ماده ۲: دادگاه عالی قانون اساسی در انجام مسئولیت‌های خود کاملاً مستقل است.

ماده ۳: دادگاه عالی قانون اساسی در صورت بروز هر نوع اختلاف در خصوص موارد ذیل مرجع تصمیم‌گیری نهایی می‌باشد:

- الف) مطابقت تصمیمات رئیس‌جمهور، هر یک از نخست‌وزیران ایالت‌ها و مسئولین مناطق اداری ویژه با قانون اساسی،
- ب) مطابقت آیین‌نامه‌های داخلی شهرداری‌ها با قانون اساسی،

پ) اختلافات میان پارلمان فدرال و رکن ریاست جمهوری،
ت) مطابقت پیشنهاد همه‌پرسی با قانون اساسی،
ث) مطابقت اعلام حالت فوق‌العاده و نتایج برآمده از آن با قانون
اساسی،

ج) مطابقت پیشنهاد تغییر قانون اساسی موجود با ساختار دموکراتیک،
لائیک، پلورال، سوسیال و حقوق بنیادین مندرج در قانون اساسی،
چ) مطابقت روند اجرایی انتخابات با قانون اساسی.

ماده ۴: دادگاه عالی قانون اساسی از ۱۵ نفر قاضی که حقوقدان بوده و هیچ‌گونه سابقه‌ی کیفری و حقوقی نداشته باشند، تشکیل می‌شود.

ماده ۵: قضات دادگاه عالی قانون اساسی پس از تشکیل کمیسیونی مشترک به‌وسیله پارلمان فدرال و پارلمان‌های ایالتی و انتخاب نامزدهای مورد توافق، به رئیس‌جمهور پیشنهاد شده و توسط رئیس‌جمهور به مدت ۹ سال انتخاب می‌شوند. دوره ۹ ساله قابل تمدید نیست.

ماده ۶: رئیس و نائب رئیس دادگاه عالی قانون اساسی توسط قضات عالی دادگاه عالی قانون اساسی با رأی مخفی به مدت سه سال انتخاب می‌شوند.

ماده ۷: دادگاه عالی قانون اساسی ملزم به تنظیم و تعیین آیین‌نامه‌ها، ضوابط، مکانیزم‌ها و ابزارهای تشکیل جلسات بر طبق قانون اساسی و قوانین مصوب است.

ماده ۸: دادگاه عالی قانون اساسی ملزم به انتشار گزارشات سالانه خود به صورت رسمی و علنی است.

ماده ۹: رأی دادگاه عالی قانون اساسی از لحاظ حقوقی برتر از احکام قضایی فدرال و ایالتی بوده و از طرف کلیه ارگان‌ها و نهادهای دولتی و غیردولتی و همچنین شهروندان جمهوری فدرال لازم‌الاجرا است.

ماده ۱۰: احکام دادگاه عالی قانون اساسی در روزنامه‌ی رسمی منتشر می‌شود.

ماده ۱۱: هر یک از قضات عالی دادگاه عالی قانون اساسی در صورت ارتکاب جرائم سنگین و همچنین عدم انجام وظیفه با پیشنهاد دو سوم اعضای دادگاه عالی قانون اساسی، توسط رئیس‌جمهور عزل می‌گردد. انتخاب جایگزین برای کرسی خالی در دادگاه عالی قانون اساسی چه معزول و چه متوفی، طبق روال معمول انجام می‌شود.

فصل چهارم

ساختار دولت‌های ایالتی

بخش نخست: وظایف و اختیارات دولت‌های ایالتی

اصل ۹۵: ارکان دولت ایالتی

ماده ۱: ارکان دولت ایالتی عبارت از پارلمان ایالتی، مقام نخست‌وزیری، کابینه‌ی ایالتی و سیستم قضایی ایالتی می‌باشد.

ماده ۲: پارلمان ایالتی عالی‌ترین رکن دولت ایالتی می‌باشد.

ماده ۳: نخست‌وزیر ایالتی با رأی نمایندگان پارلمان ایالتی انتخاب می‌شود و مسئولیت تشکیل کابینه‌ی ایالتی را بر عهده دارد.

ماده ۴: برقراری امنیت داخلی در ایالات بر عهده‌ی دولت ایالتی است.

اصل ۹۶: پارلمان ایالتی

پارلمان‌های ایالتی عالی‌ترین مرجع قانون‌گذاری در حیطه‌ی وظایف و اختیارات دولت‌های ایالتی می‌باشند.

اصل ۹۷: انتخابات پارلمان ایالتی

ماده ۱: نمایندگان پارلمان‌های ایالتی با رأی مستقیم و مخفی ساکنان ایالات مربوطه انتخاب می‌شوند.

ماده ۲: تعداد کل نمایندگان پارلمان ایالتی و پراکندگی آنان در سطح ایالات، با توجه به جمعیت و نوع تقسیم‌بندی حوزه‌های انتخابی مشخص می‌گردد.

ماده ۳: (ماده موقت): نخستین دوره‌ی انتخابات پارلمانی ایالتی از سوی نهاد عالی انتخابات فدرال و با نظارت مجلس مؤسسان برگزار خواهد

اصل ۹۸: سوگند نمایندگان پارلمان ایالتی

نمایندگان پارلمان ایالتی هنگام آغاز دوره‌ی نمایندگی به شکل ذیل در برابر دیگر نمایندگان پارلمان ایالتی سوگند یاد می‌کنند:

«سوگند یاد می‌کنم به عنوان نماینده‌ی پارلمان ایالت
..... جمهوری فدرال ایران، از حاکمیت بدون قید و
شرط مردم، ساختار دموکراتیک، فدرال و لائیک کشور و برتری
حقوق و آزادی‌های بنیادین دفاع کرده و برای ارتقای سطح
رفاه جامعه و برقراری عدالت در چارچوب قانون اساسی
صادقانه تلاش نمایم.»

اصل ۹۹: وظایف و اختیارات پارلمان ایالتی

ماده ۱: تمامی جلسات پارلمان‌های ایالتی علنی است.

ماده ۲: هیچ یک از قوانین مصوب پارلمان‌های ایالتی نباید مغایر با مفاد
مندرج در قانون اساسی باشد.

ماده ۳: هر یک از نمایندگان و یا اعضای کمیسیون‌های پارلمان ایالتی از
حق تحقیق و تفحص برخوردار است.

ماده ۴: پارلمان‌های ایالتی اختیار تصویب قوانین در مسائل مرتبط با
قوانین مدنی، قوانین کیفری، قوانین ارضی، اجرای احکام قضایی و آیین
دادرسی، قوانین حراست از نماد و نموده‌های فرهنگی ایالات، امور
عام‌المنفعه، قوانین مرتبط با امور اقتصادی داخلی ایالات و قوانین مرتبط
با امور اجتماعی را دارا می‌باشند.

ماده ۵: نمایندگان پارلمان‌های ایالتی هم‌زمان حق نامزدی در انتخابات پارلمان فدرال را ندارند. همچنین حق تصدی شغل‌ها و مسئولیت‌های دولتی چه در سطح فدرال و ایالتی را ندارند.

ماده ۶: نخست‌وزیر و کابینه‌ی ایالتی می‌توانند در مورد تغییر قوانین ایالتی به پارلمان ایالت مربوطه طرح، لایحه و پیشنهاد ارائه دهند.

اصل ۱۰۰: مصونیت قضایی نمایندگان پارلمان ایالتی

ماده ۱: نمایندگان پارلمان‌های ایالتی دارای مصونیت قضایی هستند. امکان بازداشت نمایندگان پارلمان‌های ایالتی جز درحین ارتکاب جرم وجود ندارد.

ماده ۲: امکان سلب مصونیت قضایی نمایندگان پارلمان‌های ایالتی با پیشنهاد سیستم قضایی ایالتی و تصویب حداقل دو سوم نمایندگان پارلمان ایالتی وجود دارد.

اصل ۱۰۱: شرایط انحلال پارلمان ایالتی

ماده ۱: دولت فدرال حق انحلال پارلمان‌های ایالتی را ندارد.

ماده ۲: دولت فدرال حق تغییر و یا حذف قوانین مربوط به ایالات که طبق قانون به پارلمان ایالتی سپرده شده را ندارد.

ماده ۳: انحلال پارلمان‌های ایالتی فقط با رأی دو سوم از اعضای نمایندگان پارلمان ایالتی امکان‌پذیر است و انتخاب نمایندگان جدید باید حداکثر ظرف یک ماه صورت پذیرد.

اصل ۱۰۲: ریاست پارلمان ایالتی

مسن ترین نماینده پارلمان ایالتی تا انتخاب هیئت رئیسه جدید، ریاست پارلمان ایالتی را بر عهده دارد. اعضای هیئت رئیسه با رأی مخفی نمایندگان انتخاب می‌گردد.

اصل ۱۰۳: روابط پارلمان ایالتی و دولت فدرال

ماده ۱: دولت فدرال در صورت داشتن اعتراض به قوانین مصوب پارلمان‌های ایالتی باید اعتراض خود را ظرف مدت دو هفته به پارلمان ایالتی ابراز دارد. پارلمان ایالتی موظف است قانون مورد اعتراض دولت فدرال را بررسی نماید. در صورتی که قانون مورد نظر با رأی اکثریت نمایندگان مورد تصویب قرار گیرد، جنبه قانونی داشته و لازم الاجراست.

ماده ۲: تا حدودی که پارلمان‌های ایالتی حق قانون‌گذاری دارند، می‌توانند با موافقت دولت فدرال قراردادهایی با دولت‌های خارجی امضا کنند.

ماده ۳: در اموری که در حیطه‌ی صلاحیت دولت فدرال قرار دارد و از طرف دیگر به منافع داخلی ایالات مربوط است، دولت فدرال باید نظر نخست‌وزیر و پارلمان ایالتی را مدنظر قرار دهد. در چنین مواردی توافق دو سوم اعضای پارلمان ایالتی ضروری است.

بخش دوم: کابینه ایالتی

اصل ۱۰۴: مقام نخست‌وزیری

نخست‌وزیر ایالتی عالی‌ترین مرجع اجرایی در ایالت می‌باشد.

اصل ۱۰۵: انتخاب نخست‌وزیر

نخست‌وزیر ایالتی با رأی اکثریت نمایندگان پارلمان ایالتی انتخاب می‌شود.

اصل ۱۰۶: وظایف و اختیارات نخست‌وزیر و کابینه ایالتی

ماده ۱: نخست‌وزیر مسئولیت تشکیل کابینه ایالتی را بر عهده دارد.

ماده ۲: نخست‌وزیر ایالتی هماهنگ‌کننده ارتباط ایالات با دولت فدرال می‌باشد.

ماده ۳: نخست‌وزیر و کابینه ایالتی تنظیم‌کننده روابط تجاری داخلی و روابط تجاری با دولت فدرال و سایر ایالات می‌باشد.

ماده ۴: نخست‌وزیر و کابینه ایالتی موظف به تأسیس ژاندارمری و اداره پلیس ایالتی است.

ماده ۵: نخست‌وزیر ایالتی مسئولیت انتخاب فرمانداران هر یک از شهرستان‌ها را بر عهده دارد.

ماده ۶: کابینه ایالتی موظف به همکاری با نهاد عالی انتخابات در امر برگزاری انتخابات ایالتی می‌باشد.

ماده ۷: فرماندار هر شهرستان عالی‌ترین مقام اجرایی آن شهرستان می‌باشد.

ماده ۸: برای دفع تهدید و خطری که متوجه موجودیت جمهوری فدرال یا مبانی نظم آزاد دموکراتیک دولت فدرال یا یک ایالت باشد، هر ایالتی می‌تواند از نیروهای پلیس ایالت‌های دیگر و همچنین از نیروها و تجهیزات اداری سایر نهادها و مرزبانی فدرال درخواست کمک نماید.

اصل ۱۰۷: صدور قرارنامه

ماده ۱: در صورت عدم تشکیل جلسات پارلمان ایالتی به دلایل جبری، دولت ایالتی می‌تواند به صورت موقت تا تشکیل جلسات پارلمان ایالت اقدام به صدور قرارنامه‌های موقت نماید. در چنین مواقعی نخست‌وزیر و کابینه‌ی ایالتی باید دولت فدرال را از موقعیت پیش آمده مطلع نمایند. پارلمان ایالتی بلافاصله پس از رفع موانع تشکیل جلسه می‌دهد.

ماده ۲: قرارنامه‌های فوق تا تشکیل جلسه پارلمان ایالتی جنبه قانونی داشته و پس از تشکیل جلسه پارلمان ایالتی مورد بازنگری قرار می‌گیرد.

ماده ۳: قرارنامه‌های فوق نباید بر خلاف مفاد قانون اساسی باشد.

اصل ۱۰۸: استیضاح و عزل نخست‌وزیر و وزرای کابینه‌ی ایالتی

ماده ۱: درخواست استیضاح نخست‌وزیر ایالتی و یا هر یک از وزرای کابینه‌ی ایالتی با رأی یک چهارم نمایندگان پارلمان ایالتی و قرائت هیئت رئیسه‌ی پارلمان ایالتی امکان‌پذیر است.

ماده ۲: عزل نخست‌وزیر ایالتی با رأی دو سوم از نمایندگان پارلمان ایالتی امکان‌پذیر است.

ماده ۳: پارلمان ایالتی می‌تواند فرمانداران را استیضاح و عزل نماید.

اصل ۱۰۹: مصونیت نخست‌وزیر و وزرای کابینه‌ی ایالتی

نخست‌وزیر ایالتی و وزرای کابینه‌ی ایالتی را جز در مورد ارتکاب جرم مشهود، نمی‌توان در طول دوره‌ی خدمت برای مجازات تحت تعقیب قرار داد یا دستگیر نمود، مگر با اجازه پارلمان ایالتی.

بخش سوم: شهرداری‌ها و ادارات محلی

اصل ۱۱۰: ارگان‌های شهرداری

ماده ۱: ارگان‌های شهرداری عبارتند از مجلس شهر و شهردار.

ماده ۲: تشکیل شهرداری در مراکزی با جمعیت ۱۰ هزار نفر و بیشتر الزامی است.

اصل ۱۱۱: ساختار مجلس شهر

ماده ۱: مجلس شهر، بالاترین ارگان تصمیم‌گیرنده شهرداری است و اعضای آن با رأی مستقیم و مخفی ساکنین شهر برای مدت ۴ سال انتخاب می‌شوند.

ماده ۲: مجلس شهر از شهردار کل و شهرداران مناطق و حوزه‌های مربوطه که با رأی مستقیم، مخفی و آزاد ساکنین شهر انتخاب می‌شوند، تشکیل می‌گردد.

ماده ۳: شهردار کل، ریاست مجلس شهر را بر عهده دارد.

ماده ۴: تعداد اعضای مجالس شهر حداقل پنج نفر می‌باشد و این تعداد متناسب با جمعیت شهرها قابل افزایش است.

ماده ۵: در صورتی که یک سوم از اعضای مجلس شهر به دلیل ارتکاب جرم از سوی دادگاه عزل شوند، مجلس شهر منحل و اعضای جدید در مدت یک ماه انتخاب می‌شوند.

اصل ۱۱۲: وظایف مجلس شهر

- برنامه‌ریزی جامع شهری،
- مدیریت زیرساخت‌های شهری،
- مدیریت محیط زیست و جلوگیری از آلودگی‌ها،
- آموزش و پرورش عمومی،
- تقویت و گسترش فعالیت‌های فرهنگی-هنری،
- برنامه‌ریزی جهت بهبود استانداردهای زندگی،
- برنامه‌ریزی جهت توسعه منابع انسانی،
- برنامه‌ریزی جهت مقابله با فقر شهری،
- رسیدگی به مسائل کودکان خیابانی، بی‌سرپرست و بدسرپرست،
- رسیدگی به مسائل و مشکلات زنان،
- رسیدگی به مسائل و مشکلات جوانان،
- تأمین امکانات و گسترش فضاهای ورزشی،
- تنظیم فعالیت‌های بخش خصوصی در راستای کمک به امنیت، سلامت، رفاه اجتماعی و جمعیت شهری،
- افزایش بهره‌وری عمومی از زمین از طریق تنظیم روندهای قیمت‌گذاری و فروش،
- تأمین مسکن شهروندان،
- تأمین آب آشامیدنی و سیستم فاضلاب،
- تأمین امکانات حمل و نقل عمومی مدرن،
- تدوین طرح‌های کاهش ترافیک و جلوگیری از سوانح،
- زیباسازی شهری،

- نظافت شهری و بهداشت عمومی،
- تأمین خدمات آتش‌نشانی،
- کارآیی بخشی به هزینه‌های جاری و سرمایه‌ای،
- اداره و تأمین منابع مالی شهرداری‌ها،

اصل ۱۱۳: شهردار

- ماده ۱:** تمامی شهرداری‌های کل و شهرداری‌های مناطق مختلف شهری با رأی مستقیم و مخفی ساکنین شهر و برای مدت ۴ سال انتخاب می‌شوند. شهردار، ریاست مجلس شهر را بر عهده دارد.
- ماده ۲:** شهردار؛ مسئولیت مدیریت شهر، ارتقا سطح رفاه ساکنین شهر، اجرای وظایف تعیین شده در اصل ۱۱۲ و دیگر قوانین و مقررات مصوب را بر عهده دارد.
- ماده ۳:** عزل شهردار کل و هر یک از اعضای مجلس شهر به حکم دادگاه ذیصلاح ایالتی امکان‌پذیر است.
- ماده ۴:** دولت فدرال و دولت‌های ایالتی حق تغییر شهرداران هیچ یک از شهرهای ایالات و مناطق اداری ویژه را ندارند.